

Vitéz Nagybányai Horthy Miklós
az országgyarapitó

Képes Vasárnap
36. szám. 1940. szeptember 8.

Erdély I.
20 fillér

Horthy Miklós a Nemzeti Hadsereg élén bevonul Budapestre.

Horthy Miklós kormányzó Komáromban, az első felszabadult városban. — Alsó kép: a kormányzó bevonulása a visszatérő Kassára.

Az ország gyarapitója

Irta: Herczeg Ferenc

A gondviselés egyes kiválasztott férfiak lelkében alakitja ki a népek sorsát. De a népek maguk is tehetnek saját emelkedésükről és süllyedésükről, amennyiben felismerik vagy pedig félreismerik hivatott vezéreiket. A magyarság ma még alig talált ki a sötét szakadékból, ahová hitvány álpróféták taszitották, de most végre ugy látszik, mintha vándorutja napfényesebb magaslatok felé kanyarodnék.

Amióta a nemzet vállára emelte azt a vezért, akire kétségbeesett helyzetében legnagyobb szüksége volt, Magyarország a rend és nyugalom hazája lett. A Trianonban porig alázott nép tekintélye csodálatosan felemelkedett és az európai köztudatba ismét kezd beszivárogni az ősi igazság, hogy a Kárpátok ivében csak a szentistváni gondolat biztosithatja a békés kulturéletet.

Ugy hisszük, Horthy Miklós kormányzó fényes diplomáciai és katonai képességei nélkül nem kerültünk volna egyhamar olyan helyzetbe, hogy a Felvidék és Kárpátalja visszaszerzése után kezet szorithassunk erdélyi testvéreinkkel is.

Ha a diplomáciát nem céhbeli külsőségek, hanem elért történelmi sikerek után értékeljük, akkor Magyarország kormányzója messziföldön a legelső és legnagyobb diplomata. Erőssége, hogy senki sem hisz olyan föltétlenül a magyar igazságban és senki sem tudja a magyarságnak az élethez való jogát olyan meggyőző módon hangoztatni, mint ő.

Van a kormányzó urnak egy személyes előnye, amely elvétve sem fordult elő a régi diplomáciai iskola tagjainál: a férfiasan katonás és magyar uri fellépésével a föltétlen nyiltság és megbizhatóság benyomását teszi. Azok az államférfiak, akik a diplomáciai cselszövések bozótjában töltötték életük javát, álmukban sem fogják Horthy Miklóst politikus kétszinüséggel gyanusitani. Neki azok is hisznek, akik életükben mindig hazudtak.

Ma már világszerte köztudomásu, hogy a kormányzó és hitvese kivételesen vonzó és hóditó emberpár. A világ bennük egy olyan nép képviselőit látja, amely a nyugati kulturát keleti erővel egyesiti. Az egyéni varázs, mely feléjük vonzza a rokonszenvét mindazoknak, akikkel érintkeznek, idegen államfők és népek körében kiszámithatatlan hasznára volt már a magyar ügynek. Valahányszor Horthyék külföldön jártak, az valóságos hóditóut volt és valahányszor külföldi előkelőséget fogadtak budavári székhelyükön, az mint a magyarság barátja hagyta el a Várpalotát.

A magyar államfő azonban csak ugy vezethette föl népét a politikai sikerek hegycsúcsára, hogy egyesiteni tudta magában a nagy katonát a diplomatával. Nem felejtettük még el, hogy midőn Horthy tengernagy a proletárdiktatura bukása után szabaditóként vonult be a fővárosba, egy fegyveres csapat masirozott a nyomában, amelyet pénz és hatalom nélkül, jóformán a Horthy név vonzó erejével toborzott össze. A Horthy név, amely a világháboruban beragyogta dicsőségével az adriai tengert, a nép körében a mindent merő bátorság, a vas akaraterő, a lángoló hazafiság és a jószerencse összefoglalása.

Az egykori kopott és ázott, rosszul fegyverzett és szegényesen öltözött, de nagyszerüen fegyelmezett és a lelkesedéstől lángoló Horthy-csapat lett mai fényes honvédhadseregünk őse. A kormányzó ur szervező képességén fordult, hogy Magyarországnak ma szép és erős hadserege van, mely az országot a nagyhatalmak szemében is kivánatos szövetségessé és nem-kivánatos ellenféllé avatja.

Meggyőződésünk szerint nem kis részben a honvédhadseregünknek köszönhetjük a bécsi tárgyalások sima és békés lefolyását. Hogy a világ meggyőződjék a magyar reviziós igények komoly voltáról, ahhoz a honvédségnek ott kellett állania a keleti országhatáron, némaságában és mozdulatlanságában is sulyosan, mint a mennykövekkel terhes viharfelhő

Jövő nemzedékek Horthy Miklósban Magyarország gyarapitóját fogják ünnepelni. A mai Magyarországot el sem tudnók képzelni nélküle, de vele jól el tudjuk képzelni az eljövendő Nagy-Magyarországot.

Alsó kép: a kormányzó Munkácson a kárpátaljai csapatokat szemléli meg.

Köszöntjük Erdélyt

Irta: Márai Sándor

A belvederei döntést megelőző hetekben, az északi határtól a nyugati határig, végigutaztam Magyarországon. Aki e hetekben magyar földön utrakelt, fogadóban, magántársaságban, régi és uj ismerősök között örökké ezt a szót hallotta: „Erdély." Hallotta reménykedő, elkeseredett, türelmetlen, bizakodó, meghatott, követelő hangsullyal kiejteni ezt a szót. Hallotta politikusoktól, iróktól, társadalmi előkelőségektől, vasuti jegykezelőktől. Az ujságirót, ha belépett valahová, megrohanták: „Mit tud Erdélyről?..." Az ujságiró mentegetődzött, hogy maga sem tud semmi bizonyosat, csak reménykedik. A tragikus véget ért, előkelő köziró sóhajtva mondta: „Nem bánok már semmit, csak lemehessek szeptemberben Kolozsvárra." (Nem mehetett le, szegény.) Gyermekkorom atyai barátja, a nemesszivü, nagylelkü öreg főpap, a felsőház tagja, a balatonparti sétauton bizalmasan mondta: „Csütörtökön indulunk!... Jó hireket kaptam!" A hirek nem voltak egészen pontosak, csak négy héttel később indultunk, de az ősz főpap lelke már sietett Erdély felé — ő, a Felvidék igaz magyar apostola, legpontosabban tudta, mit jelentenek az erdélyi magyarság számára a várakozás ez utolsó, legkinosabb hetei és napjai. A nemzet lelke telitve volt e várakozással. A világesemények hirei zugtak az étherben, de az emberek félfüllel hallgatták csak Magyarországon e hetekben a rádiót, senkit nem érdekelt igazán, mi történik London vagy a Csatorna felett, minden lélek Erdély felé figyelt. Nem tudtunk mással törődni. Aztán elhangzott a belvederei döntés, a délutáni órákban egy pesti belvárosi utcán mentem, különös csend volt mindenfelé, a várakozás csöndje. S egy nyitott ablakon át egyszerre kihangzott az utcára a rádió szava. A Himnuszt énekelték a rádióban. Akkor tudtuk, hogy megtörtént a döntés, Erdély nagyrésze hazatért. Az érzések, melyek ilyenkor eltöltik az emberek lelkét, tulságosan sulyosak ahhoz, hogy gyors és könnyü szavakat találjanak. Huszonkét éven át vártunk erre a pillanatra. Mikor elkövetkezett, a felszabadulás órájában éreztük az ember igazán, milyen hosszu volt ez a huszonkét év.

Könyveim között külön polcokon őrzöm az erdélyi, vagy az Erdélyre vonatkozó irodalom remekeit. Ez a partikularizmus természetes Erdéllyel kapcsolatban. A Bethlenek, a Telekiek, a Wesselényik irásai mellett itt sorakoznak Kemény Zsigmond, Ady, Tamási, Bánffy Miklós irásai, Móricz Zsigmond csodálatos Erdélytrilogiája, minden, amit véletlen és szándék összeválogatott, minden, ami Erdélyről mond valamit. Az a sajátos szellemi vegyülék, melyet „erdélyi lélek"-nek neveztünk. Most, amikor a táj, melyet a trianoni ország magyarjai számára e huszonkét esztendőben ezek a könyvek őriztek meg, valóság lesz, mikor közeledni kezdenek a kékezüst fátylakba burkolt erdélyi hegyek és erdők, mikor elővális az idő ködéből az erdélyi városok templomainak és a kőházainak csúcsos tetőzete, mikor elénk lép az erdélyi ember, érezzük, milyen sokat köszönhetünk e lélekneк. Erdély mindig többet adott a világnak, mint kapott. „Kincses Kolozsvár" nem harácsolta, hanem alkotta kincseit. Az erdélyi embert nem kényeztette a történelem; maga erejével nevelte kemény egyéniségé önmagát. E huszonkét esztendőben Erdély nagy példa volt a trianoni magyarság számára. Az erdélyi magyarság példát mutatott, történelmi magatartásra tanított bennünket is, az anyaország fiait. A kisebbségi sors kemény iskola; az erdélyi lélek végigjárta ennek az iskolának minden grádusát. Az a belső, titkos ellenállás, mellyel az erdélyi magyarság védett e huszonkét esztendőben mindent, ami magyar szó, magyar lélek, magyar vagyon és érték, ahogy hallgatott, tűrt, védekezett, ha kellett, alkudozott, góbé-furfanggal mentett, amit tudott, székely erővel védett, amit lehetett, ez a néma székely háboru az erdélyi történelem egyik legszebb fejezete maradt. Ki tudja megmondani, miféle erőforrásokból táplálkozik egy nép ellenállása? Az irodalom, az életformák, a népi szokások makacs ellenállásával nem birt a megszálló hatalom. Erdély magyarsága e huszonkét esztendőben sértetlen maradt.

Mi ugy gondoltunk mindig Erdélyre, ugy irtunk, beszéltünk ez évtizedekben Erdélyről, mint egy ostromlott fellegvárról, ahol a magyarság legbecsesebb értékeit őrzik. És most, mikor Erdély nagyrésze hazatér, a viszontlátás pillanatainak heves érzelmességén túl érezzük Erdély iránt mást is: nagy felelősséget. Akivel beszélünk e napokban, jelét adja annak a komoly felelősségérzetnek, mely a Bécsből hazatérő Teleki Pál első szavaiban nyilatkozott meg a legtudatosabban, mikor a Keleti pályaudvaron, az általános örömujjongás közepette ezt mondotta: „Nagy feladatot kaptunk, amelyet megszivlelni és annak sulyát megérteni fontos a nemzetre." A trianoni Magyarország nincsen többé, tizennégymilliós, szellemi és anyagi felkészültségében megerősödött középállam áll megint a Kárpátok gerincén, s Erdély, a hazatérő Erdély rövidesen meggyőződik róla, milyen sokat tanult ez a nemzet az elmult évtizedben, mennyire átérzi e történelmi sorsfordulat kötelességeit. Tudjuk, hogy nemcsak ünnepelnünk kell, hanem dolgozni is kell Erdélyért. Szegény Erdély az, amelyet visszakaptunk: s Erdély látni fogja, milyen céltudatos akarattal, önfegyelemmel, munkakészséggel és áldozatkészséggel siet az anyaország segitségére. Kész tervek, szakértelemmel és mély felelősségérzettel kidolgozott tervek várják idehaza Erdélyt. Nem bandériumokkal sietünk Erdély fogadására, hanem munkakészséggel. Nagy felelősség a történelem előtt, nagy felelősség önmagunkkal szemben, hogyan tudjuk ujjáépiteni azt, amit ez évtizedek Erdélyben lerombolták, vagy nem fejlesztettek eléggé, hogyan tudjuk megrázkódtatás nélkül összekötni a két testvérélet vérkeringését. Erdély érzi, hogy a feléje siető testvérkezek munkát hoznak és uj magyar életformákat segitenek megteremteni. Ilyen érzésekkel köszöntjük Erdélyt. Fegyelmezzük mindazt, ami e pillanatokban tuláradóan érzelmes, feltárjuk mindazt, ami e pillanatokban megfontolt és felelősségteljes szándék. Az ünnep csendes lesz, hogy a hétköznap annál eredményesebb lehessen.

Ki tudná elsorolni, miféle szálak kötötték össze küzdelmes és tragikus ezer esztendő sorsfordulatai között az erdélyi és magyarországi magyarság öntudatát? A nyelv, a vér, a közös származás mithikus kötelékein tul a sorsközösségnek milyen változatai? A legnagyobb magyar költők egyike: Arany János, Erdély földjén született, a legnagyobb magyar költők egyikét: Petőfit, Segesvár alatt dobták a tömegsirba, s Erdély földjében dobbant utolsót szive. (Ez a sir, s Erdélynek az a része, amely hozzátartozik, sajnos, még odaát maradt.) Élet és halál, lélek és test, az örök magyarság örök anyaga így keveredett örökké Erdély földjével. Most, mikor ez a nemes föld hazatér, minden magyar megrendült lélekkel érzi, hogy Erdélyért nemcsak meghalni kötelesség — mint annyiszor haltak érette magyarok az évszázadokban —, hanem mély felelősséggel élni és dolgozni is. Sokat tanultunk, sokat megértettünk; erre gondol mindenki, e pillanatban, mikor Erdélyt köszöntjük.

A nagyváradi magyar-román vegyesbizottság tárgyalása alkalmával lelkes tömeg fogadta a megérkező magyar bizottságot. Képünk egy nagyváradi fényképész kirakatképe, a közepen a magyar bizottság vezetőjének, vitéz Náday István altábornagy arcképével.

A Képes Vasárnap „Erdély" pályázata

Ezer pengő összegü dijakat tüzünk ki a pályázaton résztvevő legszebb versek és legjobb fényképek jutalmazására

Erdély egy része ujra a miénk!

Amit szeretett Kormányzónk most két esztendeje, a Felvidék egy részének visszacsatolásakor mondott: „Álmodjunk még szebbeket!" — jósigének bizonyult. Álmodtunk Erdély visszatéréséről s az álom most jelentékeny részben megvalósult. Ha ez a megvalósulás nem is teljes mértékben az, amit vártunk — mert hiszen nekünk a történelmi Erdély minden röge szent —, mégis, az adott körülmények közt a baráti nagyhatalmak támogatásával elért eredménynek örülni lehet és örülni kell.

A reviziós gondolat ujabb sikerét üdvözöljük abban a történelmi eseményben, hogy a trianoni válaszfalak Máramarosszigettől Nagyszalontáig Kelet felé is leomlottak s hogy Kolozsvár, Nagyvárad, Szatmárnémeti, Marosvásárhely s a drága Székelyföld ismét a magyar állam testének része lett. A reviziós gondolatnak a Pesti Hirlap husz éven át ernyedetlen szószólója volt. A magunk munkáján kivül, igyekeztünk a magyar közönség önkéntes, lelkes részvételét is különféle módokon serkenteni, hogy a reviziós mozgalom belső hatóereje soha el ne lankadjon.

Egyebek közt *pályázatokat irtunk ki*, amelyek mind a nagy célt szolgálták. Igy emlékezetes az „Igazságot Magyarországnak!" jelszót népszerüsítő *reviziós dalpályázatunk* érdekes lefolyása és gazdag eredménye. Ennek a pályázatnak java termését „Száz szál fáklya" cimü, 100 költeményt tartalmazó könyvbe gyüjtöttük.

Most, amikor honvédeink a legfőbb Hadur parancsára elindulnak, hogy az ezeréves Magyarország visszanyert részeit ujból birtokba vegyék, a magyar igazság e győzelmes napjaiban nemes versengésre bocsájtunk ki felhivást. *Pályázatot hirdetünk erdélyi vonatkozású költeményekre* és Erdély szépségeit ábrázoló, valamint *az Erdély visszaszerzésével kapcsolatos történelmi eseményeket megörökitő időszerü fényképekre.*

A két részre tagozódó, összesen *ezer pengős* „Erdély" pályázat feltételeit itt közöljük:

I. Verspályázat.

1. Lirai verssel, dal-, óda- vagy balladaszerü költeménnyel lehet pályázni. A tárgyat, formát, hangulatot nem óhajtjuk megszabni vagy korlátozni. Egyetlen kivánságunk, hogy a pályázó költemény lelkesitő hatással fejezze ki, vagy jelképezze azt az érzésvilágot, amely minden magyar ember szivében a mai történelmi napokban ehhez a szóhoz füződik: Erdély.

2. *A pályadij 500 pengő.* Az 500 pengős dijon kivül *két verset*, melyet a birálóbizottság érdemesnek itél, *100—100 pengős* jutalomban részesitünk.

3. A pályaműveket a Képes Vasárnap szerkesztőségébe (Budapest, V., Vilmos cs.-ut 78.) jeligés levél kiséretében kell beküldeni. A pályamű cime mellett a jelige is szerepeljen, viszont a jeligés levél boritékjára a vers cimét is irja rá a pályázó. A szerkesztőségnek cimzett boriték felső sarkán pedig tüntesse fel, hogy a küldemény az „Erdély" pályázatra vonatkozik.

4. A beküldés határideje *folyó évi szeptember 15-ike.* A határidő utolsó napján, vagyis vasárnap éjfélig postára adott pályaművet még figyelembe vesszük.

5. A pályázatra való beküldés feljogositja a Képes Vasárnap szerkesztőségét, hogy bármelyik pályaművet a lapban a szokásos tiszteletdij ellenében közzétehesse. Azonkivül jogunk van bármelyik pályaművet egy esetleg kiadásra kerülő gyüjteményes kötetben dijtalanul megjelentetni, megjegyezvén, hogy ennek a kötetnek tiszta jövedelme egy későbbi megjelölendő, erdélyi vonatkozásu hazafias célt szolgálni.

II. Fénykép-pályázat.

1. A most visszakerülő országrészek tájait, városait, falvait, fürdőhelyeit, müemlékeit, népviseleteit ábrázoló, vagy az ünnepélyes bevonulás eseményeit és érdekes mozzanatait megörökitő felvételekkel lehet a pályázaton résztvenni. *Az utóbbiak előnyben részesülnek.*

2. *A pályadij 100 pengő.* A 100 pengős dijon kivül *két képet*, melyet a birálóbizottság érdemesnek itél, *50-50 pengő, négy képet pedig 25-25 pengő* jutalomban részesitünk.

3. A kép erdélyi vonatkozásu tárgyán és művészeti kivitelén kivül fontos követelmény lévén, hogy lehetőleg időszerü, aktuális legyen, ajánlatos, hogy a pályázók valamely megörökitett eseményt után azonnal postára adják felvételeiket. Minthogy az anyag áttekintése, kiválasztása és beosztása bizonyos időt vesz igénybe, kivánatos, hogy a hét péntekjén megjelenő Képes Vasárnapba szánt felvételek ugyanazon hét szerdáját szerkesztőségünkbe érkezzenek. Máskülönben ugyanis megeshet, hogy egyébként figyelemreméltó pályamüvek, időszerüség hiján, értékükből veszitenek és meg sem jelenhetnek.

4. A fénykép-pályázat nyilvános. A beküldő teljes nevét és cimét irja rá a pályázatra. A boriték felső sarkán jelölje meg, hogy a küldemény is az „Erdély" pályázatra vonatkozik. A pályázatokat a Képes Vasárnap szerkesztőségének (Budapest, Vilmos császár-ut 78.) kell cimezni.

5. A pályázaton f. évi szeptember 30-ig beküldött felvételek vesznek részt.

6. A pályázatra való beküldés feljogositja a Képes Vasárnapot, hogy bármelyik pályaművet a szokásos tiszteletdij ellenében közzétehesse.

A bécsi döntés

Hitler

Mussolini.

Ciano

Ribbentrop

A Belvedere-kastély.

Ciano és Ribbentrop aláírja a döntés jegyzőkönyvét.

Teleki és Csáky az uj határokat tanulmányozzák. — Alsó kép: Ribbentrop a bizottságok előtt kihirdeti a döntést.

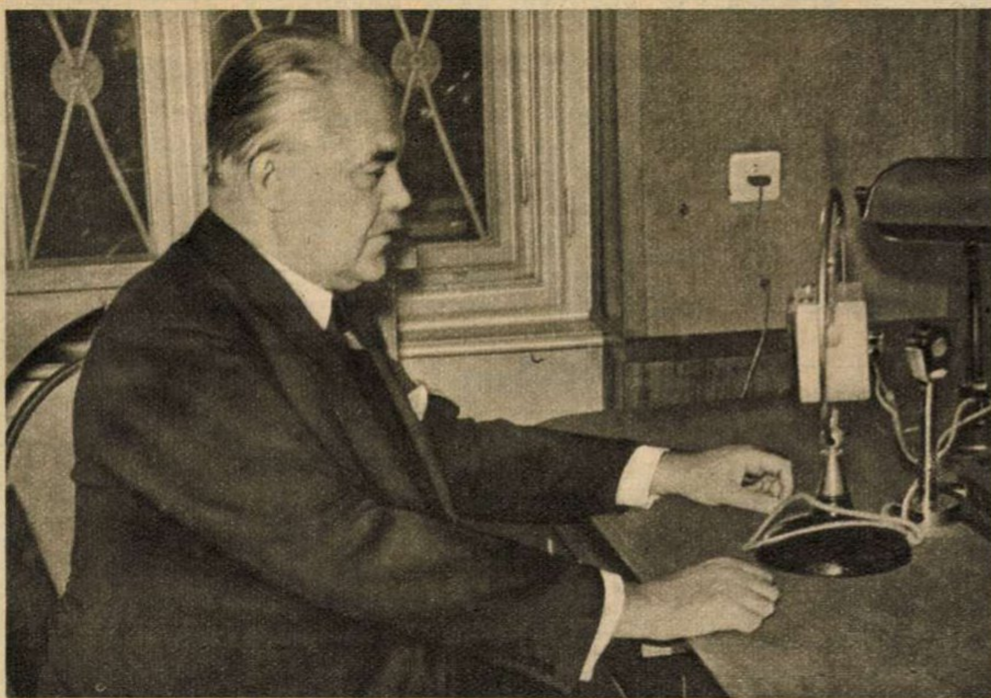

Manoilescu aláírja a döntést tartalmazó jegyzőkönyvet. — Alsó kép: Ciano az ujságirók jelenlétében felolvassa a döntést.

Hogy fogadta Budapest a döntést

Vitéz leveldi Kozma Miklós a magyar rádióban bejelenti az országnak a bécsi döntés eredményét.

Uray István, a kabinetiroda főnöke a kormányzó képviseletében fogadta a Bécsből hazaérkező Telekit és Csákyt.

A miniszterelnök és a külügyminiszter ellép a székely főiskolai hallgatók csapata előtt.

Az egyetemi hallgatók zászlókkal vonultak Teleki és Csáky fogadására.

Erdmannsdorf német követ fogadja a tüntetők üdvözlését. — Alsó kép: lelkes tömeg tüntet az olasz követség előtt.

Talamo márki olasz követ fogadja a tüntetők üdvözlését. — Alsó kép: Erdély visszacsatolása alkalmával a székelyek tartottak őrséget az Országzászlónál.

Mátyás Király 1443-ban épült szülőháza.

Erdély

Irta: Urmánczy Nándor

Erdély mindig egységes volt. Akkor is, mikor az anyaországhoz tartozott, akkor is, mikor fejedelmek alatt független volt. Területét egységessé formálta a Kárpátok hegykoszoruja. A folyók mentén termékeny sikságok gondoskodtak a megélhetés szükségleteiről.

Területén az uralom is egységes volt és mindig magyar volt. Az erdélyi gondolat is egységesen élt a lelkekben és egységben tartotta Erdély földjét és közhatalmát. A három nemzetet, a magyar, székely, szász lakosságot és a négy vallás szervezeteit összekovácsolták a szokás és törvényes rendelkezések.

Erdély történelme is Erdély egységét bizonyitja. Ha volt néha pártoskodás, mindig győzött egységbe vetett gondolat, szükségesség és akarat.

Erdély gazdag ország. Természeti kincsei vannak. Hegyeiben nemes ércek, kőszén, vas, só. A hegyeken lomb- és fenyvesrengetegek. A föld mélyéből földgáz tör elő. És ezerszámra gyógyforrás bugyog fel a drága föld minden vidékén. Bányái, gyárai, iparvállalatai jólétet teremtenek az országban és megélhetést munkásnak és tulajdonosnak. A hires erdélyi kézművesség, az ősi iparművesség, a nők művészi varrottasai ismeretesek messze határokon tul.

Népoktatás és a tudományos intézetek évszázados működése a nyugati műveltséggel vetekedik. Nem elfogultság, ha az erdélyi életet nagyrabecsüljük, tiszteljük és szeretjük.

Erdély szépsége lenyügöző. Körül a gyönyörü hegységek, a Bihari hegység, a Gyalui havasok, az Erdélyi Érchegység, a Retyezát, a Hunyadi hegység, a Fogarasi Alpok, a brassói, csiki, gyergyói hegyek, a Hargita, a Görgényi havasok, a Kelemen, Radnai havasok, a Lápos, Cibles hegyek. A hegyek közti medencét folyók öntözik, a Maros, Olt, Szamos, Küküllő és a többi folyó ápolt vidéket mutat. És szétszórtan az ősi városok, a templomos falvak, az udvarházak festői képe.

Kolozsvár, Erdély fővárosa, ujból kincsesváros lesz. A magyar műveltségnek, tudásnak, tanulásnak, művelődésnek városa lesz. Az a szép, művelt közönsége lesz, ami a multban élt, dolgozott, irányitott és értékessé tette alkotásaival városát. A város élete történelem és a mult eseményei nemcsak emlékekben maradtak fenn, hanem most is ott élnek a lelkekben. Kolozsvár az egész magyarság erőssége maradt. Kolozsvár a szabadság földje és mindenkor a szabadságért harcolt.

Rágondolunk Marosvásárhelyre, a székely föld fővárosára. Marosvásárhely is tele van történelmi emlékekkel és magyar nagyságok munkájával. Fejlődő, rendezett város és sorsa a megujhodott fejlődés felé halad. A Székelyföld élénk, forgalmas gócpontja marad.

Marosvásárhelytől kezdődik a Székelyföld. A Maros felső folyása és az Olt völgye. Tele hegyekkel és gyönyörü tájakkal. És tele életrevaló, nehéz viszonyokkal küzködő néppel, amely gyámolitást igényel.

A Székelyföld szomszédja Brassó és a szászok földje. Dolgos, igénytelen, takarékos, bezárkózott természetü, vezetőinek engedelmes nép. Erdély legjobb termőföldje itt van. A városok ipara is gazdag.

Erdély hegységeit, havasait látni kell. Szépségét nem lehet leirni. Minden részében csodálatot és lelki gyönyörüséget ébreszt. A folyók mentén és a szük völgyekben táncoló patakok mellett a szépségek bekötnek és bevésődnek emlékünkbe. Nem tudom, melyik részét szeretem jobban. Ugy gondolom, minden vidékét egyformán szeretem.

*

Erdély a küzdelmek és szabadság hazája. Minden rögét vérrel szentelték fel. Magyar története ezeresztendős és mindig magyar marad. Aki erdélyi, azt a Mindenható külön avatta fel. Lelkével oda van kötözve az erdélyi hegyekhez, folyókhoz, barázdákhoz, a lankás és meredek oldalakhoz, a sürü fenyvesekhez. Otthona csak ott van és elégedetlen, ha sorsa más helyre kényszeriti.

A világháboru után az ellenséges, megtévesztett hatalmak idegen uralom alá kényszeritették Erdélyt. A hires erdélyi bucsujáróhely, Csiksomlyó 22 évig szenvedte a szolgaságot. Most felszabadult. De a rabság alatt is odazarándokolt a székely nép és imádkozott a szabadságért.

Szeptember 8-án lesz a bucsu napja. A harangok a feltámadást fogják hirdetni. A hálaimák örömkönnyek között szállnak fel a Mindenható trónusáig.

A magyar Erdély eszméje Petőfi lantján

Petőfi Sándor két hatalmas költeményét zenditjük meg ezeken a hasábokon. Időszerüséget ád nekik a sorsfordulat, amely a husz éven át elszakitott Erdély egy részét ismét magyar területté tette.

Akkor, a mult század negyvenes éveiben, az *egész* Erdélyről volt szó. Az önálló fejedelemségből Rákóczi Ferenc szabadságharcának leverése után osztrák koronabirtokká lett „Kis-Magyarország"-nak az anyaországgal való egyesülését követelte az öntudatra ébredt nemzeti közvélemény. Báró Wesselényi Miklós volt az unió eszméjének leghatalmasabb szószólója a harmincas és negyvenes évek erdélyi országgyülésein. De az eszme akkor még nem érett meg a megvalósulásra. A lelkes Kemény Dénes báró, az ellenzék vezére, 1846-ban elkeseredetten le is tette mandátumát és elhagyta a sikertelen küzdelmek szinterét.

Ekkor tört ki a politikában is tévedhetetlen ösztönü Petőfi Sándor lánglelkéből a hazafiui felháborodás lávafolyama:

Erdélyben

Barangol és zúg, zúg az őszi szél.
Csörögnek a fák száraz lombjai,
Mint rab kezén a megrázott bilincs.
Hallgass, zúgó szél, hadd beszéljek én!
Ha el nem hallgatsz, túlkiáltalak,
Mint nősirást az égiháború .
Egy nemzet és két ország hallja meg,
Mi bennem eddig titkon forra csak,
S amit keblemből mostan kirepitek,
Mint a volkán az égő köveket.
Az forra bennem, az fájt én nekem,
Hogy egy nemzetnek két országa van, hogy
E két országos nemzet a magyar!
Ez tette lelkem pusztává, a bánat
Pusztájává, hol egy tigris lakik:
A vérszemű, a lángszemű harag.
Oh e vadállat hányszor verte el
Magányos éjim csendét, a midőn
Besüvöltötte puszta lelkemet! —
Mely ördög súgta, hogy kettészakadjunk,
Hogy szétrepesszük a szent levelet,
Mit diadalmas őseink irának,
Szivök vérébe mártván kardjokat?
Kettészakadtunk, és a szép levélből
Rongyok levének, miket elsodort
És sárba dobott a századok viharja.
Lábbal tiportak bennünket. Könyűket
És jajkiáltást küldöttünk az égbe,
De panaszunkat az be nem fogadta,
A rabszolgákat nem hallgatja az meg,
Mert a ki jármot hágy nyakába tenni,
Méltó reá, hogy azt hurcolja is,
Mig össze nem dől a korbács alatt.
Tartottunk volna össze: a világ most
Tudná hirünket, nem volnánk kizárva
A templomból, hol a nagy nemzeteknek
A tisztelet tömjénét égetik,
Tartottunk volna össze, nem törölnénk
Szemünkből annyi fájdalmas könyűt,
Midőn forgatjuk reszkető kezünkkel
Történetünknek sötét lapjait.
A porszemet, mely csak magában áll,
Elfújja egy kis szellő, egy lehellet;
De hogyha összeolvad, összenő, ha
A porszemekből szikla alakúl:
A fergeteg sem ingathatja meg!
Fontoljuk ezt meg, elvált magyarok,
A mit mondtam, nem új, de szent igaz.
Az események romboló szele
Nem fú jelenleg, és a porszemek
Nyugton hevernek biztos helyökön;
De ha föltámad a szél, mielőtt
Eggyé olvadnánk: el-szétszór örökre
A nagy világnak minden részibe,
És soha többé meg nem leljük egymást.
Iparkodjunk. A század viselős,
Születni fognak nagyszerü napok,
Élet-halálnak vészes napjai.
Fogjunk kezet, hogy rettegnünk ne kelljen
Az eljövendő óriásokat.
Tartsuk meg a szép, a szent kézfogást,
Tartsuk meg azt, oh édes nemzetem!
Ki legelőször nyujtja ki kezét,
Azé legyen a hála s a dicsőség;
S ki elfogadni azt vonakodik?
Annak porára szálljon minden átok,
Melyet sirunkra majd virág helyett
Ültetni fognak maradékaink,
Kiket örökre megnyomoritánk!

(Koltó.)

A költő szava nem hangzott el a pusztában. 1848 tavaszán, a márciusi események sodrában,, a pozsonyi országgyülés törvénybe iktatta Magyarország és Erdély egyesitését. A szász városok, és az oláhok is balázsfalvi gyülésükön, lelkesen tüntettek a csatlakozás mellett.

A május végén megnyilt kolozsvári országgyülés azonnal tárgyalás alá vette a kérdést. Megszületett a jelszó: „Az unió, vagy a halál!". A rendek megalkották az unióról szóló törvényjavaslatot, melyet már junius 10-én törvénnyé avatott a király szentesitése.

Igy vált testté a gondolat. Petőfi lantjáról pedig felszárnyalt az egetverő, csodálatos dithirambus:

Két ország ölelkezése

És az idő eljött, bár nem hamar,
De nem is későn még, midőn
A szent imádság meghallgatva lőn,
Midőn eggyé lett mind a két magyar!...
Ki eddig a porban hevertél,
Légy üdvözölve kebelünkön, Erdély!
Oh nemzetemnek drága szép testvére,
Simúlj, simúlj testvéred kebelére,
A melyben a sziv most oly édesen ver...
Légy üdvözölve százszor, százezerszer!

Mi jól esik ölelkezésünk,
S még is milyen sokáig késtünk!...
De mindegy, mindegy, feljött végre
A győzedelmes nap az égre,
Mely összesimult arcainkra süt,
S örömkönyűket szárit mindenütt.
Oh nap, ne bántsd e könnyeket,
Melyek most pilláinkon rengenek,
A melyeket
Öröm csepegtetett;
Hagyd a világnak végeiglen
Ottan ragyogni szemeinkben,
Hagyd ott ragyogni mindég!...
Magyar szemében ez oly ritka vendég.

Együtt vagyunk és együtt maradunk!
Nincs isten és nincs ördög, a ki
Ismét széjjel birná szakitni
Ölelkező karunk.

Ha majd leszállunk a holt nemzetekhez...
Egy volt a bölcsőnk, koporsónk is egy lesz,
De én nem félek többé a haláltul;
Viselje bármilyen csalárdul
A változékony sors magát,
Sebet kapunk talán, de nem halált.

Jöhetsz, most már jöhetsz, vihar,
Nem rettegjük már haragod,
Két ország eggyé olvadott,
Két élü kard lett a magyar,
Mely jobbra is vág, balra is vág,
És jobbrabalra majd érzik csapását!

S te, lelkem, szállj a Királyhágón által
Érzelmeimnek tündérvilágával,
És szórd el ott e kincseket,
Ajándékozz meg ifjat, öreget,
Hadd gazdagodjék mindenik meg,
De legszebb részét add a székelyeknek!
Csókold meg a székely fegyverekét.
Azok csókodtul tündököljenek,
S azoktól nyerj te hős-erőt,
Mely ugy tündöklik a világ előtt!
S ha bejáráđ a völgyeket,
Röpülj föl s állj meg bérceik felett,
S hogy megismerjék a rónák fiát,
Játszál szemökkel, mint a délibáb.

(Pest.)

A mi Kolozsvárunk

Irta: Harsányi Zsolt

A boldogság napjaiban külön zászlóhajtás jár Kolozsvárnak, Erdély fővárosának, amely az ősi föld egy részével most visszatér édesanyjához. Nem először szólunk róla e hasábokon, és most alapos leckét lehetne adnunk a kétségeskedőknek, akik reménytelen kézlegyintéssel nézték le huszéves munkánkat. De ne rontsuk az ünnepet, most ne legyen más szavunk, mint az öröm szava a szép Kolozsvár felett.

Mert szép város a mi Kolozsvárunk, egyike a szentistváni ország legszebb városainak. Ha behunyom a szememet, magam előtt látom a Hója és Borjumál hegyoldalait a fokon ülő fellegvárral, alatta pedig a Szamos völgyének lapályos ölében a házsokaságot, amelynek vagy hétszázötven esztendeje már Kolozsvár a neve. Ideig-óráig nevezhették idegen szóval, de Kolozsvár marad örökkön-örökké. Hiszen csak a városrészek ősi nevét kell végiggondolni: a Szamoshidon tul van a Hidelve, másfelé a Monostor és a Kétvizköz. Ha maradt is idegen eredetre emlékeztető kerületnév, az a csekély szász kisebbség jelenvoltát mutatja, mint a Házsongárd és a Hóstát. Magyar volt ez mindig, s most már gonosz hagymázas álomnak érezzük azt az időt, mikor erről egyáltalában beszélni kellett.

De hogyne lett volna szó a városról, mikor még magának az itt született Mátyás királynak magyarságát is kétségbevonták. Abban az ódon, nagyon szép kis palotában, amely évszázadok emlékével gazdagon áll Kolozsvár egy szük terecskéjén, szinmagyar gyermeknek született Mátyás király, a magyar törzsökös köznemesség tündöklő kiteljesedésének, akinek személyében maga a magyar nemzet tette önmaga fejére Szent István koronáját. Ott áll a bronzba öntött király nem messze ettől a szülőháztól a város főterén, s az idegen hatalom hiába vésett uj feliratot a lángelméjü Fadrusz remekművére. S a szobor mögött nemes hátterül tovább is ott áll az ötszázéves Szent Mihály-templom, amelyben valaha I. Ferdinánd király követei vették át I. János özvegyétől a szent koronát. Itt minden darab kő jelképet, történelmet és hagyományt jelent.

Évszázadok emlékeit környezi a négyszögletes főtér minden palotasora. A mi világunkban, a rossz álomhoz hasonló epizód előtt, ezen a déli korzón hullámzott Erdély fővárosának társadalmi élete. Egész Erdélyország szinei bokrétába gyültek itt: harisnyás székely legényeket lehetett látni, akik a fővárosba jöttek a messzi havasokból, bánffyhunyadi menyecskék piros csizmái kopogtak a kövezeten, a Mezőségről való földbirtokos urak vadsörtés kalapja keveredett a helyőrség ötvenegyes katonatisztjeinek sapkájával és rengeteg fiatal egyetemi hallgató sétálgatott a déli verőfényben a térzene hangjai mellett. Ennek a térnek sarkában áll a New York, vagy családias kolozsvári nevén a Nyeho, amelynek éttermében esténként az öreg Pongrácz és Csikai bandái muzsikáltak az erdélyi társadalom szine-virágának, a Teleki, Bánffy, Bethlen, Béldi, Bornemissza, Barcsay, Zeyk, Wesselényi, Mikes és más családok deli legényeinek, sudár leányainak.

Pár lépés innen az egyetem főépülete, amely Kolozsvárt a béke aranyidején a magyar tudomány második fővárosává avatta. E szép épületbe most hazatér a Szegedre költözött egyetem, hazakerül a gazdag Egyetemi Könyvtár, Délkeleti Európának e nemben egyik leggazdagabb gyüjteménye. Ha az egyetemtől a Hunyadi-tér felé megyünk, akár a Király-utca, akár a Belfarkas-utca tárul ki előttünk vasrostélyos ablaku főuri palotáival s annak a régesrégi szinháznak emlékével, amelyben először szólt a haza nyelvén a magyar szinművészet. A Hunyadi-téren, nem messze a Bethlen-bástya történelmi maradékától, áll a szép uj szinház, a budapesti Vigszinház épületének másolata. Ez békeidőn a fővárosi Nemzeti Szinház hivatalos társának számitott, s állami jellegét, mikor most a magyar szó ismét átveszi benne uralmát, bizonyára most is meg fogja kapni. Ennek a szép szinháznak most különösen fontos munka lesz az osztályrésze: az uj erdélyi irodalom otthonává válik, amely az elszakitottság évei alatt a magyar nemzet akkora szellemi értékévé lett.

Az imént azt mondottuk, hogy Kolozsvár minden köve jelképet, történelmet és hagyományt jelent. Nagy-Magyarországnak valóban kevés helyén él ilyen erősen a magyarság tudata. S a visszatérő Kolozsvárnak előre meg kell köszönnünk a legnagyobb kincset, amelyet magával hoz: nemcsak területben nagyobbitja az anyaországot, hanem törzsökös nemzeti tudatában is. Ezt üdvözölje lengésével legboldogabban a piros-fehér-zöld zászló, amely szeptember tizenegyedik napján bevonul Erdély és Magyarország Uniójának dicsőséges városába.

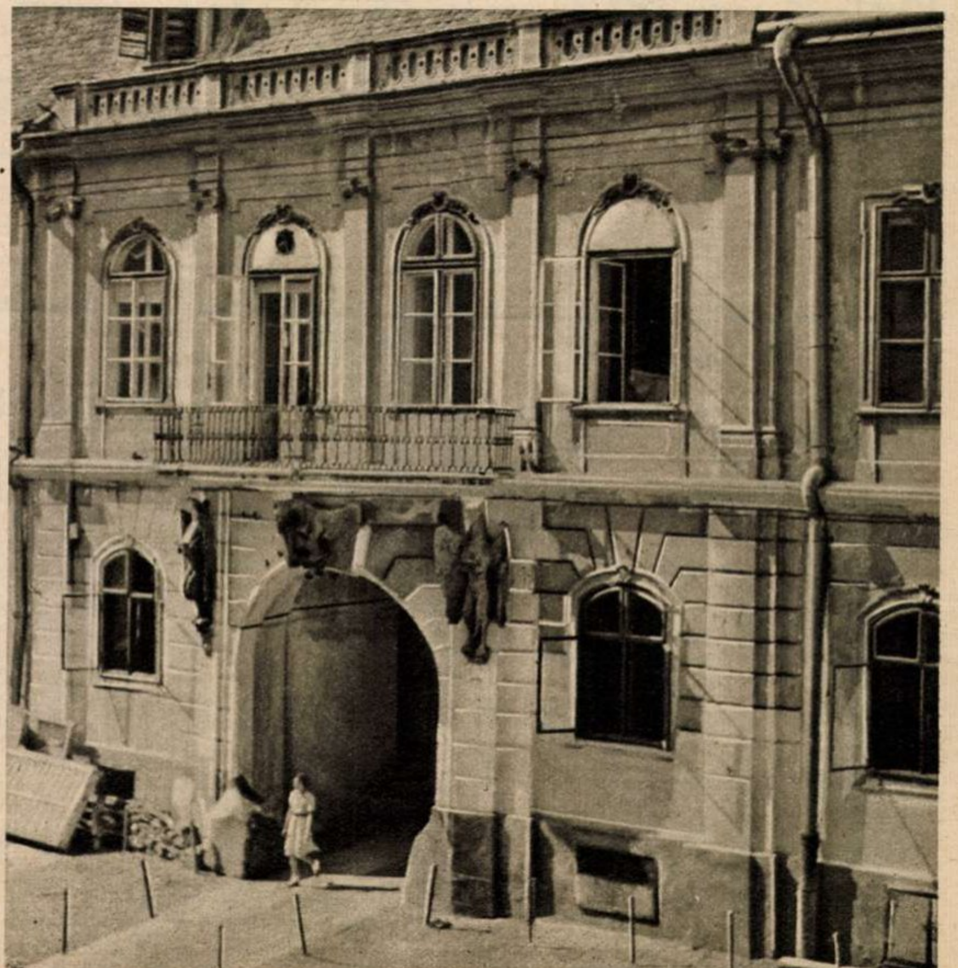

A kolozsvári déli korzó. — Alsó kép: a hires kolozsvári egyetem.

Alsó képek: a Bethlen-kollégium. — Jobboldali kép: a Bánffy-palota.

Képes Vasárnap

JELMAGYARÁZAT

- A mostani országhatárok
- Régi országhatárok
- Vármegyehatárok 1919-ig
- Főbb vasutak
- Egyéb vasutak
- Főbb utak

MÉRTÉK

0 10 20 30 40 50 km

Névmutató

Ez a névmutató azokat a Magyarországhoz visszatért községeket és egyéb helyeket foglalja magában, amelyek a térképen is szerepelnek. A helységnév után következő szám a lakosság számát jelenti — az 1930. évi román népszámlálás alapján —, a mögötte olvasható betű- és számjelzés pedig azt mutatja meg, hogy a névvel jelölt helység a térkép szélén feltüntetett mely betű- és számjelzések képzelt összekötővonalainak találkozásában fekszik.

A honvédség bevonulásának menetrendje.

A megnagyobbodó Csonka-Magyarország

	km²	Lakossága (1910-ben)
Nagy-Magyarország	325.411	20,886.487
az elszakitott rész	232.448	13,271.370
Csonka-Magyarország	92.963	7,615.117
A lakosság száma 1938-ban		9,082.377
Az 1938-ban visszacsatolt Felvidék	12.109	1,041.401
Az 1939-ben visszacsatolt Kárpátalja	12.170	671.962
Csonka-Magyarország 1939 végén	117.242	10,795.740
Hivatalos becslés szerinti évi szaporulat		21.546
A lakosság száma 1940 elején		10,817.286
A bécsi döntés alapján visszatérő keletmagyarországi és erdélyi országrész	43.591	2,394657
Csonka-Magyarország a bécsi döntés után	160.833	13,211.943

Az időközi szaporulat, költözés és egyéb népmozgalmi adat figyelembevételével Csonka-Magyarország lakossága — a Magyar Távirati Iroda szeptember 3-iki közlése szerint — 13.5 millióra tehető.

A visszatérő terület lakosságának anyanyelve

A bécsi döntés alapán visszacsatolt keletmagyarországi és erdélyi terület népességének anyanyelvü megoszlása az 1930. évi román népszámlálás szerint. (Az 1938. évi román közigazgatási beosztás alapján.) *Előzetes eredmények.*

	Összes lakosság	Román anyanyelvü 1930-ban	Magyar	Német	Jiddis
Beszterce-Naszód vm.	144.131	106.538	7.174	21.056	5.916
%		73.9	5.0	14.6	4.1
Bihar vm.	304.209	134.493	147 758	2.189	7.367
%		44.2	48.6	0.7	2.4
Campulung vm.	1.443	941	9	381	109
%		65.2	0.6	26.4	7.6
Csik vm.	141.747	14.531	124.865	493	1.401
%		10.3	88.1	0.4	1.0
Háromszék vm.	131.834	15.186	115.268	569	426
%		11.5	87.5	0.4	0.3
Kis-Küküllő vm.	3.102	317	2.667	4	40
%		10.2	86.0	0.1	1.3
Kolozs vm.	257.928	146.256	94.218	2.862	9.116
%		56.7	36.5	1.1	3.5
Máramaros vm.	163.711	94.260	14.301	3.189	33.700
%		57.6	8.7	2.0	20.6
Maros-Torda vm.	269.080	114.136	130.853	11.427	6.219
%		42.4	48.6	4.2	2.3
Nagy-Küküllő vm.	1.010	272	75	656	7
%		26.9	7.4	65.0	0.7
Szatmár vm.	293.742	173.043	93.520	7.585	16.772
%		58.9	31.8	2.6	5.7
Szilágy vm.	341.863	190.611	124.605	8.705	9.492
%		55.7	36.4	2.6	2.8
Szolnok-Doboka vm.	219.355	172.607	34.710	485	9.707
%		78.7	15.8	0.2	4.4
Udvarhely vm.	121.502	4.275	115.923	391	602
%		3.5	95.4	0.3	0.5
Összesen:	2,394.657	1,167.466	1,005.946	59.992	100.874
%		48.7	42.0	2.5	4.2

Helyesebb képet kapunk a népesség anyanyelv szerinti megoszlásáról, ha az 1910. évi magyar népszámlálás adatait vesszük alapul. 1910-ben a visszacsatolt terület lélekszáma 2,194.254 volt. A szóbanforgó területen 1910-ben magyar volt: 1,125.732 (51.4%), román 926.268 (42.2%), német 90.195 (4.1%), rutén 16.284 (0.7%), tót 12.807 (0.6%).

Mivelési ágak szerint

A bécsi döntés alapján visszacsatolt terület megoszlása mivelési ágak szerint 1910-ben. (Az 1938. évi román közigazgatási beosztás alapján.) *Előzetes eredmények.*

	Összes terület kat. holdban	Az összes területből: szántó	kert	rét	szőlő	legelő	erdő
		kat. hold					
Beszterce-Naszód vm.	726.688	137.796	9.120	125.662	1.312	125.374	309.626
%		19.0	1.3	17.3	0.2	1.7	0.0
Bihar vm.	594.405	277.808	6.582	80.618	8.875	72.548	151.138
%		46.7	1.1	8.5	1.5	12.2	26.4
Campulung vm.	34.678	50	8	2.495	—	8.068	26.737
%		1.4	0.0	7.2	0.0	23.3	77.3
Csik vm.	830.116	115.825	5.547	182.620	—	143.780	384.814
%		14.0	0.7	22.0	0.0	17.3	44.0
Háromszék vm.	609.452	147.766	8.844	61.546	8	26.529	346.030
%		24.2	1.5	10.1	0.0	4.4	56.8
Kis-Küküllő vm.	5.675	3.276	128	628	141	710	282
%		57.0	2.2	10.9	2.5	12.3	4.9
Kolozs vm.	549.907	203.185	13.413	88.972	892	92.923	126.937
%		38.8	2.4	16.2	0.2	16.9	23.1
Máramaros vm.	601.032	85.672	3.451	148.609	—	75.875	272.248
%		14.3	0.6	24.2	0.0	12.6	45.3
Maros-Torda vm.	791.625	247.188	17.184	83.026	3.510	70.854	343.801
%		31.2	2.2	10.5	0.4	8.9	43.4
Nagy-Küküllő vm.	6.302	2.561	35	608	—	1.564	1.176
%		40.8	0.6	9.6	0.0	24.8	18.6
Szatmár vm.	743.636	300.914	18.888	87.022	2.727	72.273	233.170
%		40.5	2.1	11.7	0.4	9.7	31.4
Szilágy vm.	899.133	457.862	11.672	85.056	8.651	10.966	185.248
%		51.0	1.3	9.5	0.9	11.6	20.6
Szolnok-Doboka vm.	689.404	260.696	18.353	84.513	618	93.630	204.715
%		37.8	2.7	12.3	0.9	13.6	29.7
Udvarhely vm.	492.589	122.460	8.019	90.846	449	67.248	187.274
%		24.9	1.7	18.4	0.9	13.7	38.0
Összesen:	7,574.522	2,362.769	118.039	1,089.221	27.063	951.943	2,753.263
%		31.2	1.6	14.4	0.4	12.6	36.3

A visszatérő országrész bánya- és ipartelepei

Aknasugatag

(Máramaros megye).

Sóbánya.

Beszterce

Kefegyár. (36 munkással.)

Sörgyár. (15.000 hl. kapacitásu.)

Szalámigyár. (Évi termelés 150 tonna.)

Kerámiagyár.

Borgóprund

(Beszterce-Naszód megye).

Papirgyár. (197 munkással. Évi termelés 200 vagón.)

Borpatak

(Szatmár megye).

Arany- és ezüstbánya.

Börvely

(Szatmár megye).

Kendergyár. (80 munkással. Évi termelése 6500 q kötéláru.)

Dés

Gőzmalom. (Évi termelés 885 vagón.)

Sóbánya.

Petróleumfinomitó.

Egeres

(Kolozs megye).

Két gipszgyár. (Évi 600 vagón termeléssel.)

Kaolinbánya. (58 munkással.)

Villamos-centrálé.

Élesd

(Bihar megye).

Tűzálló cserépedénygyár.

Érmihályfalva

(Bihar megye).

Gőzmalom. (Évi termelés 1000 vagón.)

Növényi olajok gyára. (Évi termelés 480 tonna.)

Feketeerdő

(Bihar megye).

Üveggyár. (300 vagón évi termelés, 500 munkással.)

Felsőbánya

(Szatmár megye).

Arany- és ezüstbánya.

Felsővisó

(Máramaros megye).

Bőrgyár.

Iloba

(Szatmár megye).

Ércbánya.

Kapnikbánya

(Szatmár megye).

Nemesfémbánya. (Ólom- és cinkbánya. Nemesfém-kohó.)

Kisbánya

(Szatmár megye).

Rézbánya.

Kissebes

(Kolozs megye).

Gránitkőbánya.

Kolozsvár

Gépgyár. (Többek között textilipari gépeket is gyárt.)

Rézárugyár.

Harisnyagyár. (53 munkással.)

Gyógyszervegyészeti gyár. (97 munkással.)

Gipszgyár. (200 vagón évi termelés.)

Üveg- és porcellángyár. (1850 tonna évi termelés.)

Butorgyár. (58 munkással.)

Bőrgyár. (1852 munkással. Évi talpbőrtermelése 1500 tonna, finom krómbőr termelése 13.8 millió négyzetláb, 1 millió pár cipő.)

Bőrgyár. (Évi 1.5 millió négyzetláb boxbőrtermelés.)

Gőzmalom. (Évi termelés 1000 vagón.)

Sörgyár. (55.000 hl. kapacitásu.)

Szalámigyár. (Évi termelés 950 tonna.)

Szeszgyár.

Szappangyár.

Kendőgyár.

Textilgyár.

Papirlemezgyár.

Korond

(Udvarhely megye).

Aragonit-gyár. (Évi termelése 14 tonna.)

Máramarossziget

Hajlitottfa butor- és faárugyár. (116 munkással.)

Marosvásárhely

Aragonit-gyár. (Évi termelése 40 tonna.)

Butorgyár. (220 munkással.)

Bőrgyár. (420 munkással. Évi 1000 tonna termelés.)

Gőzmalom. (Évi termelés 450 vagon.)

Szeszgyár. (Évi termelés 280 vagón.)

Csokoládégyár. (Évi termelése 171 tonna.)

Cukorgyár.

Petróleumfinomitó.

Miszbánya

(Szatmár megye).

Rézbánya. .

Nagybánya

Vegyészeti gyár. (1680 munkással.)

Aranybánya.

Ólombánya.

Nagykároly

Hengermalom. (Évi termelése 750 vagón.)

Növényi olajok gyára. (Évi termelése 450 tonna.)

Nagyszalonta

Huskonzervgyár. (Évi termelése 3000 tonna.)

Nagyvárad

Gyógyárugyár. (30 munkással.)

Földfesték-gyár.

Kefegyár. (58 munkással.)

Ablakredőny-gyár.

2 cipőgyár. (Évi termelés kb. 1,000.000 pár.)

Gőzmalom. (Évi termelés 1200 vagón.)

Élesztőgyár. (Évi termelés 1800 tonna.)

Malátakivonat-gyár. (Évi termelés 240 tonna.)

3 szeszgyár. (Évi termelés 20.000 hl.)

Sörgyár. (200.000 hl. kapacitásu.)

Csokoládégyár. (Évi termelése 500 tonna.)

Növényi olajok gyára. (Évi termelés 240 tonna.)

Vegyi- és élelmiszergyár.

2 textilgyár.

Celluloid-ipar.

Szőrmenemesitő-gyár.

Zsinórgyár.

Kakaógyár.

Kalapgyár.

Szénsavgyár.

Fémárugyár.

Óradna

(Beszterce-Naszód megye.)

Piritbánya.

Parajd

(Udvarhely megye.)

Sóbánya.

Sepsiszentgyörgy

Textilgyár. (1100 munkással.)

Szamosujvár

(Szolnok-Doboka megye.)

Szeszgyár.

Szatmár

Földfesték-gyár.

Parafa-feldolgozó gyár. (58 munkással.)

Bőr- és vegyigyár. (Évi 600 tonna talpbőrtermelés.)

Növényi olajgyár. (Évi termelés 1800 tonna.)

Textilgyár.

Drótáru- és gyermekkocsigyár.

Gépgyár.

Téglagyár.

Szalaggyár.

Csokoládégyár.

Szászrégen

2 bőrgyár.

Székelyhid

(Bihar megye).

Papirlemezgyár. (Évi termelés 2680 tonna.)

Szentegyházasfalu

Udvarhely megye.)

Vasgyár.

Szurduk

(Szolnok-Doboka megye.)

Szénbánya.

Tihó

(Szilágy megye.)

Szén- és piritbánya.

Zsibó

Szilágy megye.)

Szénbánya.

Székely deszkások.

Galambdúcos székely kapu.

Visszatért a Székelyföld

Hozsannás imával száll a székely harangok szava az ég felé. Husz esztendő tompa fájdalma olvad fel a rabságba soha nem züllött, büszke székely szivben. A bércek égbetörő csucsát néző, hazáját mindenkor az ország küszöbén védő, nemesi fajta még jobbágynak se szülte fiait, nemhogy idegenek szolgaságára engedte volna hajolni maradékait.

Őket talán már a honfoglaló magyarság, vagy az országalapitó első Szent Király ott látta a keleti végeken, talán Szent László királyunk vezényelte jórészüket a pogány kunok, besenyők ellen a délkeleti gátra.

A székely legott katona volt, mihelyt felcseperedett és védte vénhedtségéig házi tűzhelyét. Mátyás király külön rendelkezett hadkötelezettségükről, mondván: kétharmaduk szálljon hadba, ha körülhordják a székekben a véres kardot, avagy a tűzhalmokon felcsap a bajt jelentő máglyák lángja. Kiváltságos nemességük csak vagyoni alapon különböztette meg őket: aki lovat is vitt hadba, hármat, vagy ötöt, az már főember volt. Aki maga ülte lovát, azt lófő név illette. De akadt olyan is, akinek egy lóra se telt, az földön hadakozott, mint vitéz gyalogszékely. Nemes volt mindegyik, szive bátorsága szerint.

Nem is fizettek adót életükben! Ha a királyra valami jeles nap virradt: megkoronázták, házasodott, avagy fia született, akkor hajtott be egy-egy ökröt a telkes székely Maros-Vásárhelyre, ahol az ökrökre rásütötték az adózó székely nevének kezdőbetüit. Tekintélyes vagyont jelentett ez az ökörsütés, 40.000 állat is összeterelődött ilyenkor.

Bár a székely nem ismer magánál nagyobb urat, de kisebbet sem, szerénységbe öltöztetett faji büszkesége kiparancsolta magának az önkormányzatot is. Ügyes-bajos dolgaikat, törvénykezésüket nemzeti gyülésükre vitték és ott döntöttek szabad véleményük szerint.

Nagy volt mindig a székelyek becsülete, de védték is vérrel, ha kellett, kiváltságukat. Dacoltak a hatalmaskodó Báthori Istvánnal! Bár a mohácsi vész dulta ország adóra szorult, a székely nem engedett jogaiból, nem adózott. De vérét szivesen ontotta Bocskai, Bethlen és a Rákócziak ügyéért. II. Rákóczi Ferenc szabadságharcában is derekasan megállták helyüket.

Mária Terézia örökösödési háboruiban véghezvitt jeles tetteikért Bécs be akarta olvasztani őket reguláris csapataiba. A tiltakozó székelyek Mádéfalvára siettek nemzeti gyülésre, de orvul legyilkoltak közülük vagy kétszázat a császári katonák. A Siculicidium véres napja szomoru emléke a testvérnépnek azóta is. Vivtak Napoleon ellen, küzdöttek 48-ban, kegyetlen halált szórtak Gábor Áron diáktüzérei az osztrák-orosz hadakra. Székelyvér bőven ömlött a világháboruban is!

Hogy lehet az mégis, hogy a rengeteg csapás-verte testvérnép kiállta annyi idők vészülte napjait. A bátorság és a becsület tartotta fenn őket mindenkoron. Életük egy napja se telt el tespedő lomhaságban. Őserdők közé telepitették őket első királyaink, hogy barmot tenyésszenek. A velükszületett észszerüség férfias munkával termőfölddé nemesitette a vadont. Tehetős népet varázsolt a megmunkált környezet a harcos nemzedékből. Furfangos rátermettségük hamarosan ellesi a kereskedelem titkait is idegen kalmároktól, maguk lesznek iparosok és kereskedők. Fogékonyságuk megvan minden foglalkozásra. A feljegyzések arról szólnak, hogy már a XVI. században irni-olvasni nem tudó székely nem lehetett biró. Egy-két rovásirásos emlék arról is tanuskodik, hogy már messze Ázsiában művelt fajta voltak. A magyar nemzet minden szellemi megmozdulásában résztvettek. Vallási, politikai áramlatok iránt tüstént fogékony lelket mutattak. Egy Apor Pétert, Apácai Csere Jánost, Kőrösi Csoma Sándort, Bólyai Farkasokat és Bólyai Jánosokat adtak az európai műveltségnek.

Ez a testvérnép került idegen nép igájába husz nehéz esztendőre. Elnémult a szabad magyar nóta a csikországi fenyvesekben majd egy emberöltőre. Csak a határon átosont székely diákok hozták át az anyaország szivébe a nem alkuvás hajthatatlanságát husz esztendő nagy, rögös utján.

Mint száz esztendeje a táblabiróvilág nemes magyarjai otthonukba huzódtak el a cabinet noir, a császári kémkedés otrombasága elől, a székelyek is évszázados hagyományaik lelkét ontó művészettel diszitett házaikban őrizték hitüket, reményüket, vágyukat. Végre beteljesedett. Visszatértek hozzánk, visszahozták az erdélyi havasok éles, tiszta fuvallatát, visszahozták a nem alkuvó becsületet, az országépitő acélos akaratot.

Hány remek székely kapu tárul ki a hazaérkező testvérek előtt! Hány székely templom kapuja nyilik meg most a boldogan hálálkodó templomozók előtt! S vajjon hány székely szobában ülnek most boldog felszabadultságukban husz év rabjai! Azok a diszes himzésü remek párnák hány székely testvérnek adnak most nyugodtabb, rózsásabb álmot. Azok a tálasokon sorakozó, jellegzetes székelyművészetben fogant tányérok, bokályok nem teszik-e boldogabbá a székely leányzók ifju életét.

Olyan faj, amely balladáiban annyit tépelődik a halállal, a társadalom hibáival, az erkölccsel, olyan nép, amely meséiben annyi rózsaszint tud vegyiteni, annyi királylányt feleségül tud adni szegény legényekhez; az a nép a mélység felett könnyed idealizmussal tud átlibbenni, a kietlen szenvedést bizó hittel tudja elviselni.

A székelyekben kezdettől élt a regényesre hajlamosság. Eredetmondájukban öntik ki bájos romantikájukat legszebben: Attila birodalmának bukása után Csaba királyfi hadaival Göröghonba ment. Vagy háromezer székely rabonbánjainak kormányzata alatt a hargitamelléki Csiglemezőn telepedett meg. A sok-sok harc és dulás nem vehetett erőt soha rajtuk, mert valahányszor vész fenyegette őket, Csaba vitézei felkeltek halálos álmukból és az égi csillagmezőn átsuhantak védelmükre. Lovaik patkója fényesre verte a Tejutat, azóta is Hadakutjának mondja a székely.

Talán a fejedelemmel bujdosó Kelemen diák lelke is ott bolyong most Zágon felett. Kétszázötven esztendeje éppen, hogy a zágoni házikóban meglátta a napvilágot. Azért a sok jóságért, becsületért, azért a sok keserü csalódásért és hontalanságért jutalmul őt is hazavezette most a Hadakutján Csaba királyfi. Hazavezette sokat busongó lelkét Zágonba. **Romhányi Gyula.**

Alsó képek: székely férfi; középső kép: székely mátkapár; jobboldali kép: csürdöngölőt táncoló székely legény.

Erdély

Irta: Cholnoky Jenő

A Békás-szoros. — Alsó kép: Erdély hegyei között.

Nincs a földkerekségen még egy olyan tökéletesen elhatárolt, elkülönült medence, mint a Magyar-medence. Azelőtt a kisántánt államainak iskoláiban nem volt szabad olyan Európa-térképet kiakasztani, amelyiken csak a hegyrajz volt látható, mert az ezeréves, történelmi Magyarország megjelent rajta, mint Bánquo szelleme. Viszont Románia iskoláiban nem volt szabad olyan térképet használni, amelyiken a hegyek kellő erősen feltüntek, mert akkor mindenki láthatta, hogy Erdély semmiképpen sem tartozik Romániához, hanem a Magyar-medencéhez.

A Magyar-medence négy jól elkülönülő részre bomlik: az Alföld, Dunántul, Felvidék és Erdély. A négy szorosan egybetartozik, a Kárpátok gyürüje mint hatalmas abroncs fogja össze őket. És ez a négy rész minden tekintetben egymásra van utalva. Ezeknek össze kell tartozniok, különben a zürzavar, a gazdasági és politikai lehetetlenség állandósul.

Különösen szükség van Erdélyre, mert ez a hegyóriásokkal körülbástyázott, magas medence valóságos védő vára nemcsak a Magyar-medencének, hanem annak az egész művelt nyugatnak, amelyhez mi is hozzátartozunk, amióta Szent István királyunk a római egyházhoz csatlakozott.

Erdélyt kifelé a Keleti-Kárpátok és a Déli-Kárpátok határolják. Nehezen járható, óriási bástyák ezek. A bástyák ott szögellnek össze Háromszék területén s ez a sarok ugy tekint kelet felé, mint valami sziklafok a háborgó tenger felé.

A Keleti-Kárpátoktól egészen a belsőázsiai hegyóriásokig nincsen többé hegy. Földünk legnagyobb siksága terül el ott. Ha a Föld nem volna gömbölyü s ha a levegő teljesen átlátszó volna, akkor a Székelyföld határhegyeiről, a Nagy-Sándorról, Csilányosról, vagy a legmagasabbról, a Lakócáról el lehetne látni a Pamir 5—7000 méter magas, havas hegyóriásaira. Nincsen közben semmi más, csak a Kaspi-tó.

Ezen a végtelen sikságon hömpölygött Európa felé a népvándorlások és a belsőázsiai, hóditó sátoros pásztornépek mindent elseprő áradata. Itt tódultak be azok a gót-germán népek, amelyek tönkre tették a Római-Birodalmat. De később is, ezen jöttek ki Ázsiából az avarok, magyarok, majd a mongolok, de még számtalan más ostromot kellett felfogniok a Keleti-Kárpátoknak. Amióta a magyarok itt konszolidált uralmat létesitettek, azóta ez a bástya jól teljesitette kötelességét, a mongolok sem itt törtek be, hanem az Északkeleti-Kárpátok hágóin. Erdély védelmére rendelték már a vezérek, majd az Árpádházi királyok a székelyeket, de mivel ezek nem voltak elegen ahhoz, hogy a Déli-Kárpátok bástyáját is megszállják, oda telepitette I. Géza királyunk a szászokat. Ők voltak hivatva ide várakat épiteni s a védelmet ellátni.

Erdélyt tehát keleten a Keleti-Kárpátok, délen a Déli-Kárpátok határolják, az Alföldtől pedig a tágabb értelemben vett Bihar-hegyvidék, helyesebb és felujitandó, régi nevén a Kalota-hegyvidék választja el. Ez nem olyan magas, mint a Kárpátok és főképpen sokkal könnyebben járható. Három nagy, könnyen járható völgy köti össze a hegységen át az Alföldet Erdéllyel: a Maros, a Sebes-Körös és a Szamos széles, tágas völgye.

Ezek közt a háromszög alakban elhelyezkedett hegyek közt van az eredetileg 600—700 m magas medence. Nem mondhatjuk fensiknak, mert hisz környezete minden oldalról magasabb nála. Ebbe a magas sikságba a folyók mélyen belevágták völgyüket s az eredeti felszinből csak darabok maradtak meg. A völgyek mind szélesek, terraszosak, letelepülésre rendkivül alkalmasak.

A Keleti-Kárpátok leginkább homokkőből felépült, széles hegyhátak, de például a Gyergyói-havasok őskőzetekből vannak, s az ország határán meg a homokkő szelid hajlásu lejtői közt óriási mészkőszirtek vannak elszórva, valóban csodálatosan szép tájképekké csoportosulva. Milyen nagyszerü például a Békás szurdoka a mészkőszirtek közt!

A szirtekkel diszitett homokkővonulatok előtt, a medence szélén nagyszerü vulkánsor erősiti meg a bástyarendszert. Ez a Kelemen-havasok, Görgényi-havasok és a Hargita vulkánsora. A Kárpátok és a vulkánsor közé vannak befoglalva a csodálatos Csiki medencék: Gyergyó, Felcsik és Alcsik. Gyergyó vizszintes felszine mintegy 800 m magasan van a tenger fölött, Felcsik és Alcsik fokozatosan alacsonyabbak. A Háromszéki és Barcasági medencék előtt hirtelen lesüllyednek a láncok s csak délen emelkednek ki megint a Csukás, a Nagykő-havas, a Bucsecs, a Keresztény-havas és a Királykő óriásai. A Királykő az egész Kárpát-rendszer leghatalmasabb mészkőszirtje s majdnem 2500 méter magas!

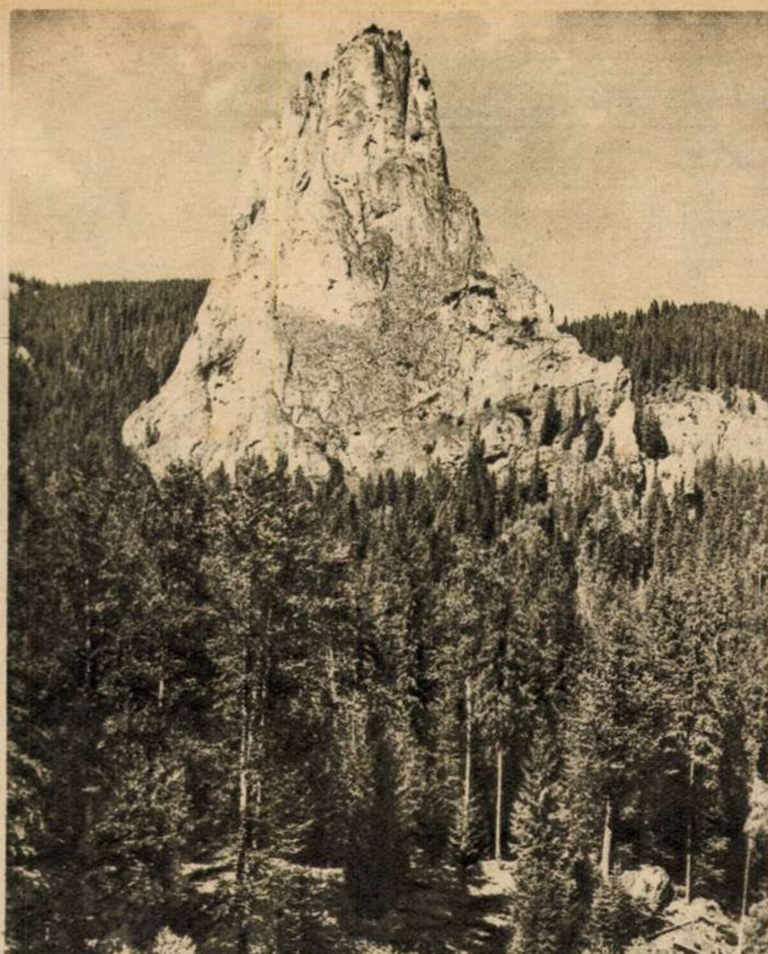
A Déli-Kárpátok vonulata sokkal egységesebb. A Fogarasi-havasok, a Szebeni-havasok, a Pareng, a Vulkán és a Damogled ennek a hegységnek főgerince. Hunyad és Krassó-Szörény vármegyék területén ehhez a fő gerinchez csatlakozik a Bánsági-hegyvidék nagyon bonyolult felépitésü rendszere. Legmagasabb darabja ennek a Retyezát.

A Déli-Kárpátokon csak két völgy tör keresztül. Az egyik a Vöröstoronyi-szoros, ezen hagyja el Erdélyt az Olt folyó. A másik az ugynevezett Szurduk, ezen fut ki a Zsil a Petrozsényi medencéből. Ez a völgy nem törte át teljesen a hegységet, mert Petrozsény külön kis medencében van, ebből a vasut még a Krivádia-hágón kénytelen felkapaszkodni, hogy belefusson a Sztrigy völgyébe, tehát az igazi Erdélyi medencébe.

A hatalmas hegyvidékek közé befoglalt magas medence tehát három fő irányban csapolódik le. Délen az Olt visz el belőle sok vizet, nyugaton a Maros folyik ki. Ez hozza Erdély legnagyobb részének vizeit. Mennyi könny, mennyi vér folyt már le ezen a csendes vizü folyón! Vidékének az a hivatása, hogy küzdjön, harcoljon és védje az emberiség legnagyobb értékeit. Ebben a hivatásában gyakran véresen rogyott le, de uj erővel fölkelt megint s bekötözött sebekkel is megint csak ott állt a gáton és teljesitette hivatását.

A harmadik vizterület a Szamosé. Ez most egészen visszakerült hazánkhoz. A Nagy-Szamos a gyönyörü Radnai havasokból, a szép, magyarnevü Ünőkő alól hozza a vizet, a Kis-Szamos meg a Kalota-hegyvidéknek abból a részéből, amelyet Gyalui havasoknak nevezünk. A kettő Désnél egyesül, aztán Zsibón keresztül, a hajdani Kővár-vidéken át hagyja el Erdélyt.

A medence eredeti fensíkját ugy összeszabdalták a folyók, hogy csak dombvidék lett belőle. Mivel a dombok tulnyomórészt agyagból vannak, a domboldalak állandóan suvadnak, arculatuk egész más, mint a somogyi vagy zalai halmoké. A suvadások, vagyis a hegycsuszamlások miatt a domblejtőket nehéz művelni, a művelt földek mind az ugynevezett városi terraszokon vannak. Ezek széles, nagy síkságok a folyók mai siksága fölött. Minden város ilyen terraszon fekszik, mint Kolozsvár, Marosvásárhely, Dés, Beszterce stb.

A kis Cohárc.

Borszék.

Az Erdélyi medencében nagyon kevés az eső, ami esik, az is majdnem mind csak nyáron hull le. Persze a hegyek közt sokkal több az eső, ezért a folyók elég bővizüek. De a folyókba ömlő mellékpatakok leginkább csak aszók, vagyis csak az évnek egy szakában van bennük viz. Emiatt is nehéz a földművelés, gazdálkodás, állattenyésztés.

Mindezeken a bajokon a bronzkori ember igyekezett segiteni. A bronzkorban sürü lakossága lehetett Erdélynek. A hegylejtőket szépen lépcsőzték, hogy a szántóföldek vizszintesek legyenek és jobban megfogják az esővizet, azonkivül ezzel a suvasodásokat is megakadályozták. Ezeknek nagy része még megvan ott, ahol magyarok és szászok laknak, de elpusztultak ott, ahova oláhok telepedtek. Csak nyomaik vannak meg, biztosan tanusitva, hogy még a fejedelmek korában ott nem laktak oláhok. A bronzkori ember azonkivül a mellékpatakok völgyeit keresztgátakkal, ugynevezett dugásokkal elrekesztette s halastavakat készitett. Minden mellékvölgyben végig láthatjuk ezeket a dugásokat, amennyit csak racionálisan épiteni lehetett. Ezeknek egy része is megvan még, mint a Cegei, a Záhi, a Katona-tó stb., de a sokszáz halastavat majdnem mind elpusztitották a beáramló oláhok, mert nekik elsősorban legelő kellett. A dugások még mind megvannak, keresztülvágva. A fejedelmek korában oklevelekből kimutathatólag, még többszáz halastó volt Erdélyben. Akkor tehát a medencének viruló gazdasági élete volt, ma ez rettenetesen lehanyatlott. Szomoruság nézni a pusztulást. A halastavak itatóvizzel is szolgáltak, ma viz híján nem lehet állatot sem olyan mértékben tenyészteni, mint ahogy a területhez képest lennie kellene.

A medence városai mind ott vannak, ahol a medence szélén, a hegyek lábánál huzódó vonalat a hegyeket keresztező ut metszi. Mert ilyen helyen keletkeznek városok, például az Alföldön is (Budapest, Hatvan, Eger, Miskolc, Ungvár, Munkács, stb.). Az Erdélyi medence ilyen fekvésü városai: Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Marosvásárhely stb. A medence belsejében csak kevés város van.

Nagyon érdekes megtekinteni a háromféle nép település- és épitésmódját. A székely nemzet falvai, városai vonzó külsejü, kedves házcsoportok. A szép székely kapuk, az emeletes faházak erkélyei, folyosói tele virággal, az udvar tiszta, a gazda vendégszerető, a rácsos kapun át mindig belátni az udvarra. A szászok falvait és városait rideg zárkózottság jellemzi. A nagykapu mindig zárva, nem lehet az udvarra látni. Az utcák csendesek, üresek, alig van gyerek. A kőházak zárt sorokban szegélyezik az utcát, mind egyformák, mind ridegek, vendégszeretetről talán csak egymásközt lehet szó.

Az oláh falvakról jobb nem is beszélni. Az alacsony faházaknak óriási szalmateteje van, mert a padláson tartják a takarmányt. Az állatok egy fedél alatt éjjeleznek gazdájukkal. Az udvar tele szennyel.

Erdélynek sok nagy gazdasági kincse van. Ilyen a kősó a medence agyagrétegeiben rejlő, régi, tengeri lerakodás. A medence szélein torlódott össze a föld alatt lassan mozgó kősó s itt vannak a bányák: Kolos, Torda, Marosujvár, Vizakna, Parajd, Szováta, Désakna. A sóval együtt szokott előfordulni a földgáz és petróleum. A földgáz már előkerült, magyar geológusok tudásával és nehéz munkájával, különösen Kissármáson, de petróleum még eddig nem ismeretes, csak gyenge nyomokban.

A medence halmai kellő munkával kitünő termőföldde tehetők, a halastavak nagy részét helyre lehetne állitani. A hegyoldalakban pompás gyümölcsöt lehet termelni, gondoljunk csak a hires erdélyi batul-almára. Temérdek más kincse van Erdélynek, különösen a Székelyföldön, ami még nincs feltárva és kiaknázva. Ehhez sürgősen hozzá kell látnunk, hogy Erdély ismét gazdag és hatalmas legyen, a magyar medencének bevehetetlenül megerősitett végvára, hogy nyugodtan tekinthessünk a hegytetőkről a Kelet végtelen síkságai felé, ahonnan már annyi szerencsétlenség zudult hazánkra, akár mint nyiltan támadó ellenség, akár mint beszivárgó hontalan, aki otthont kapott Szent István birodalmában s aztán házigazdájának hálából fejére gyujtotta a házat...

Tusnád-fürdő látképe. — Alsó kép: a szovátai tó.

A kormányzó ur ünnepélyesen megnyitotta a szolnoki „Kolozsvár vasuti felüljárót".

A Kolozsvár-felüljáró.

Talamo márki budapesti olasz követ és Chigi bukaresti olasz követ, a bécsi döntőbirósági értekezletről érkezve, a budaörsi repülőtéren.

Az Osakában megalakult Kansai Japán-Magyar Társaság első ülése. — Alsó kép: az olasz csapatok által elfoglalt erőd Szomáliban.

Észak- és Dél-Amerika térképe az Egyesült Államok által bérbevett angol szigetekkel.

Mi rejlik ötven torpedóromboló átengedése mögött?

A külpolitika ujabb eseményei közül kétségtelenül a legérdekesebbek közé sorolható a Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között létrejött szerződés, melynek értelmében az utóbbi ötven, egyenként ezerkétszáz tonnás torpedórombolót enged át az előbbinek, angol birtokokon fekvő légi és tengerészeti támaszpontok kilencvenkilenc évre szóló bérlete fejében. A szóbanforgó angol birtokok mind az északi s déli Atlanti-óceánban fekszenek, névjegyzékük a következő: *Ujfundland* (1), *Bermuda* (2)) *Bahama* (3), *Jamaika* (4), *St. Lucia* (6), *Trinidad* (7) és *Antigua* (5) szigetek, valamint *Brit-Guyana* (8) délamerikai gyarmat. Az is figyelemreméltó tünet, hogy az erre vonatkozó megállapodást Roosevelt, elnöki jogával élve, *a kongresszus előzetes megkérdezése nélkül* kötötte Londonnal.

Ez a nagyszabásu „üzlet" természetesen rendkivüli feltünést keltett világszerte.

*

Senki sem állithatja, hogy Anglia könnyüszerrel szánta el magát e lépés megtételére. Igaz, meg kell erősitenie hajóhadát, minden elképzelhető eszközzel, hiszen egész védelmi politikájának gerince változatlanul az a meggyőződés, hogy amig a brit flotta zöme sértetlen, harckészsége töretlen, addig a legnehezebb helyzetből is akadhat kivezető ut. Csakhogy komoly többletet jelent-e ez az ötven torpedóromboló? Mindegyikük tizenhat évesnél régibb — ami hadihajóknál meghaladja az érett férfikort — becsértékük, hir szerint, összesen 85 millió dollár. Nem nagy összeg ilyen jelentőségü művelet lebonyolitásáért s főképp nem ellensulyozhatja a kedvezőtlen benyomást, amit maga az a tény kelt, hogy Nagy-Britannia megengedi egy idegen hatalomnak szivósan védett gyarmatrendszerébe a behatolást. Érthető, ha a tengelyhatalmak sajtója az egyezményben a brit világbirodalom általános felszámolásának kezdetét látja s a Biblia Ézsaujára gondol, aki tudvalevőleg egy tál lencséért adta el elsőszülöttségi jogát...

Van azonban a Foreign Office-nak egy másik alapvető törekvése is. És pedig: minél szorosabbra fűzni a szálakat az Egyesült Államokkal, kedvében járni a nagy angolszász testvérnépnek, a jövő reményében. Talán nem tévedünk, ha tul az ötven torpedórombolón s a gyöngülés tünetein, ezt a diplomáciai irányvonalat, ezt a lelki beallitottságot is kiérezzük az angol magatartás mögül.

*

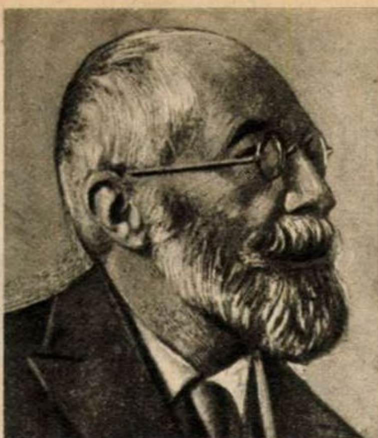
És az érem másik oldala? Az Egyesült Államok?

Köztudomásu: odaát parázs vita támadt az elnök elhatározása nyomán. Politikusok és közvélemény ismét két pártra szakadtak, Roosevelt-hívők és -ellenzők igazi amerikai hévvel mérik össze fegyvereiket. A jobbára jogi nézeteltérésekből fakadó házi perpatvar — az elnöknek a kongresszus beleegyezését kellett volna előzőleg kikérnie, stb. — bennünket nem érdekel. Az ellenben már senkit sem hagyhat közömbösen, aki világviszonylatban szereti figyelni a dolgok fejlődését, hogy a sokat emlegetett támpontok helyének megválasztása *az amerikai védelmi rendszer uj tájékozódását jelenti*. Se többet, se kevesebbet.

Eddig többnyire azt hallottuk, hogy az USA elsősorban Nyugat felé fordul s mindenekelőtt csendesóceáni helyzetét akarja megszilárditani. Ha nagynéha mégis az Atlanti óceánon megtett intézkedései kerültek szóba, ezekre a Panama-csatorna keleti bejáratának megerősitése volt a magyarázat. Nos, jelen esetben az Ujfundlandtól Brit-Guyanáig kirajzolódó tengeri védővonal — vessünk egy pillantást térképünkre — *legföllebb déli részén* tekintető a Panama-csatorna függvényének, egészében már *magának az amerikai kontinensnek előretolt bástyája, Kelet felől*. Joggal kérdezhetjük: miért lett volna szüksége ilyen övezet létesitésére annak a USA-nak, amely eddig, magára vonatkoztatva, csak Nyugaton látta érdekösszeütközések lehetőségét, vagy annak — ilyesmiről is hallottunk, alig egy év előtt —, amely előretolt védelmi vonalát képzeletben a brit partokra, illetve a Rajnához helyezte?

Az utolsó félév eseményei számos dogmát döntöttek meg. Ugy látszik, ezek közé tartoznak az Egyesült Államok eddigi védelmi irányelvei is.

G. L.

Michelin, a hires francia autógumigyáros meghalt.

Antonescu tábornok, az uj román miniszterelnök.

Páter Schrotty Pál, a ferences rendtartomány uj főnöke.

Esthy Miklós megkapta a Szent Szilveszter-rend nagykeresztjét.

Ekitai Ahu japán zeneszerző Budapesten vendégszerepelt.

Meghalt Michelin az automobilizmus uttörője

Az északi sarkról a déli sarkig, Kamcsatkától Ausztráliáig az egész világon mindenütt ismerik a pneumatik-tömlők gyürüjéből felfujt gumiembert, a *Michelin*-pneumatik hirdetése. A Michelin-pneumatik neve szorosan összeforrt a gépkocsik és a motorkerékpárok fejlődésével.

Párisból néhányszavas rövid távirat jelenti, hogy a hatalmas világcég megalapitója, a pneumatik és a cserélhető gumiabroncs feltalálója, *Eduard Michelin* 80 éves korában *Clermond-Ferrand*-i gyárainak közelében fekvő birtokán, D'Orcines-ben elhunyt.

Michelin halálával a XIX. század egyik felfedezője és korunk nagystilü ipari szervezője távozott az élők sorából. Michelin neve szorosan összefügg a gépjármüvek fejlődésével.

Közismert tény, hogy a felfedezések nagy része a véletleneknek köszönhető. Igy az angol vidéki fogorvos, *Dunlop*, mikor egy alkalommal kertjében gumicsövön keresztül virágait öntözgette, kisfiát figyelte, aki az akkor divatos nagykerekü kerékpárján a kert utjain az első szárnypróbálgatásait végezte. Az orvos látta, hogy az utegyenetlenségek és a puha talaj megnehezitik a kétkerekü jármü előrehaladását. Az orvos egy ötlettől megkapva, a kerékpár faabroncsainak helyére a gumicsövet erősitette fel és a bizonytalan jármü a kezdetleges abroncsozással is könnyen, erőlködés nélkül gördült tova.

Dunlop 1887 julius 23-án szabadalmaztatta elgondolását. 1889 május hó 19-én a belfasti Queens College kerékpárversenyén Hume, Angolország verhetetlennek hitt versenyzőjét du Cros testvérek tömörgumis gépen megverték és igy polgárjogot szereztek a gumiból készült abroncsoknak.

A mult század második felében egymásután jelentek meg *Marcus Siegfried, Benz Károly, Daimler Gottlieb* és *Maybach* első kezdetleges gépkocsijai. A primitiv jármüvek vasabroncsozásuk matt nemcsak lassuak voltak, hanem a rossz, hepehupás uttesten a gépeket valósággal szétrázták.

A gépkocsi- és kerékpártervezők idejében felismerték Dunlop találmányát és a 90-es évek második felében megjelent „maguktól mozgó jármüvek" már tömött gumiabroncsozással kerültek az utcákra. Inkább gumibetétnek, mint tömörgumiknak nevezhető abroncsozásukkal igen sok baj volt, javitásuk hosszadalmasnak, körülményesnek mutatkozott. Eduard Michelin, a párisi festőakadémia tehetséges növendéke, apja halála után, tanulmányait abbahagyva, a család kis műszerész-üzemének vezetését vette át. Michelin kapcsolatba került a gumiiparral és hamarosan megismerte Dunlop találmányát, annak minden hibájával együtt. Különböző kerékpárokon végzett kisérletei folyamán felismerte a hibaforrásokat és a könnyen javithatóság, valamint a nagy rugalmasság érdekében a kettős gumi használatával kezdett foglalkozni. Elgondolásait a szakkörök kivihetetlennek tartották. Kisérletei folyamán levegővel felfujt, vékonyfalu gumicsövet vastagabb gumiköpennyel boritott be és igy lett felfedezője a tömlőt és köpenyt magában foglaló pneumatiknak. Fivérével, *André Michelin*-nel együtt megkezdte a cserélhető gumiabroncsok gyártását. Találmányát azonban nemigen vásárolták és már az egész üzemüket a tönkretétellel fenyegette a pneumatik, amikor az egyik legnagyobb francia napilap, a *Petit Journal* 1891-ben Páris és Brest között 1208 kilométeres távon velocipédversenyt irt ki. A versenyt egy Terrand nevü versenyző, Michelin-féle pneumatkokkal, nyolcórás előnnyel nyerte meg és a Michelin-fivéreknek ez a győzelem egyszerre országos hirnevet szerzett. A Michelin-pneumatikok iránt általános lett az érdeklődés.

Franciaországban a gépkocsi iránti érdeklődés is kezdetét veszi, mind több és több magánautó jelenik meg az utakon. A tömörgumik helyébe Michelin-pneumatikok kerülnek az abroncsokra. 1896-ban gróf *De Dion* háromkerekü motoros triciklije Michelin-pneumatikokkal felszerelve nyeri a Páris—Marseille—Páris versenyt, két évvel később, 1898 juliusában Páris—Amsterdam—Páris turán Charron, Panhard-Levassor gépen első, Panhard hasonnevü gépén a második. Mindkét győztes eredményét a cserélhető pneumatikoknak tulajdonitja.

Eduard és fivére, André Michelin találmánya, a fuvott gumi, meghóditja a világot.

Nemcsak kerékpárok és gépkocsik, hanem az 1900-as évek első repülői, *Santos Dumond, Blériot* és mások is fuvott pneumatikokat szerelnek kerekeikre. A kis Clermont-Ferrand-i műhelyből hatalmas gyárváros fejlődik. *Eduard Michelin,* a festőművészből lett műszerész, Franciaország egyik legnagyobb ipartelepének tulajdonosa, szorgalmas munkával egyre tovább és tovább fejleszti üzemét.

A háboru után érdekkörébe kerül a Citroen-gyár, a francia Ford is, ahol ötpercenként készült egy-egy gépkocsi. Michelin fiókgyárakat alapit Német-, Olasz- és Angolországban, majd Indiában, Dél-Amerikában és Ausztráliában.

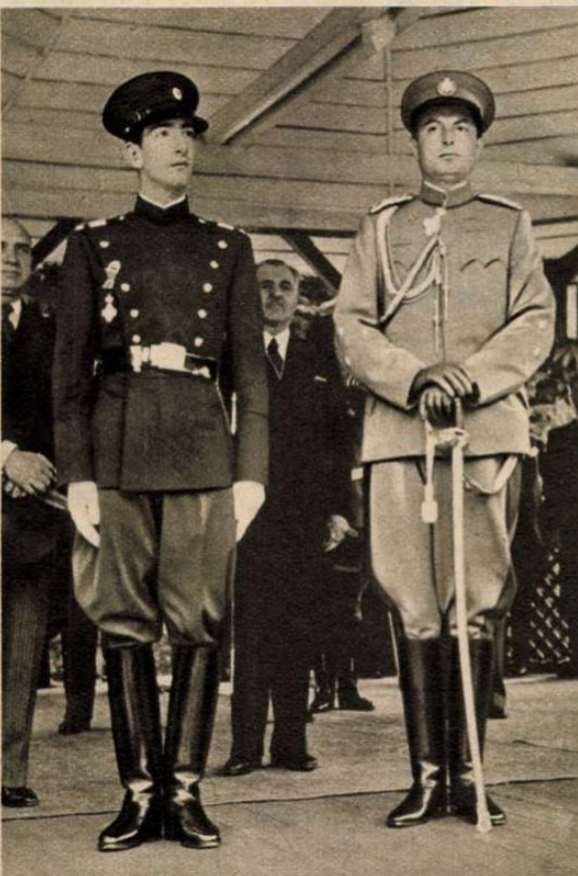
Korszakalkotó találmánya a Michelin-gyárnak a pneumatikos kerekeken futó vasuti kocsi is, amelyet néhány évvel ezelőtt Magyarországon mutattak be nagy sikerrel. Az uj kocsi vaskerekei gumiba ágyazva szaladnak, igy nemcsak lágyabb és kellemesebb utazást biztositanak a bentülőknek, hanem a könnyebb gördülés folytán, a tapadási ellenállás is csökken. A Michelin-féle motorkocsi volt az első, százkilométeren felüli sebességgel száguldó motoros jármű, amellyel az európai vasutvonalakon menetrendszerü forgalmat bonyolitottak le.

A 80 éves korában elhunyt Eduard Michelin megérte találmányának világsikerét és azon kevesek közé tartozott, akik elgondolásuk gyümölcsét is élvezhették.

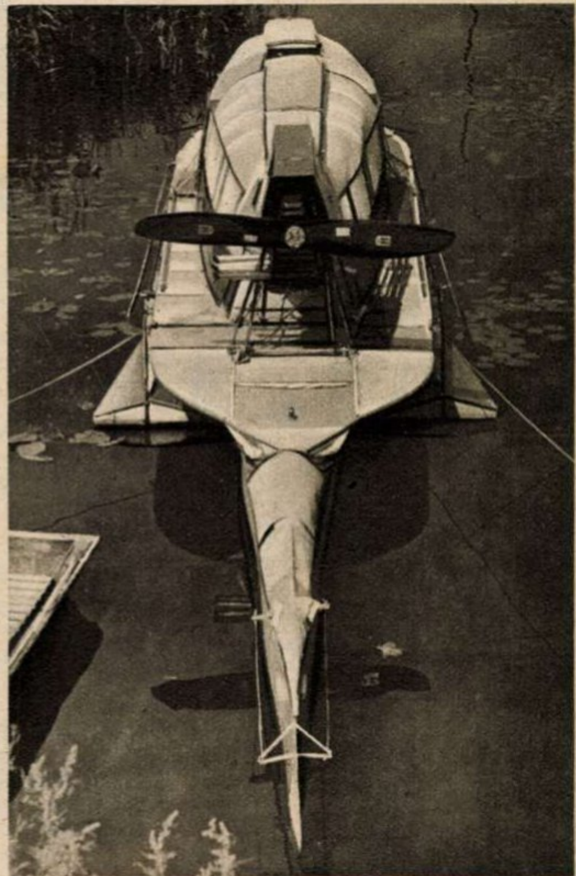
Kelemen Lajos.

Michelin hires autóreklámja.

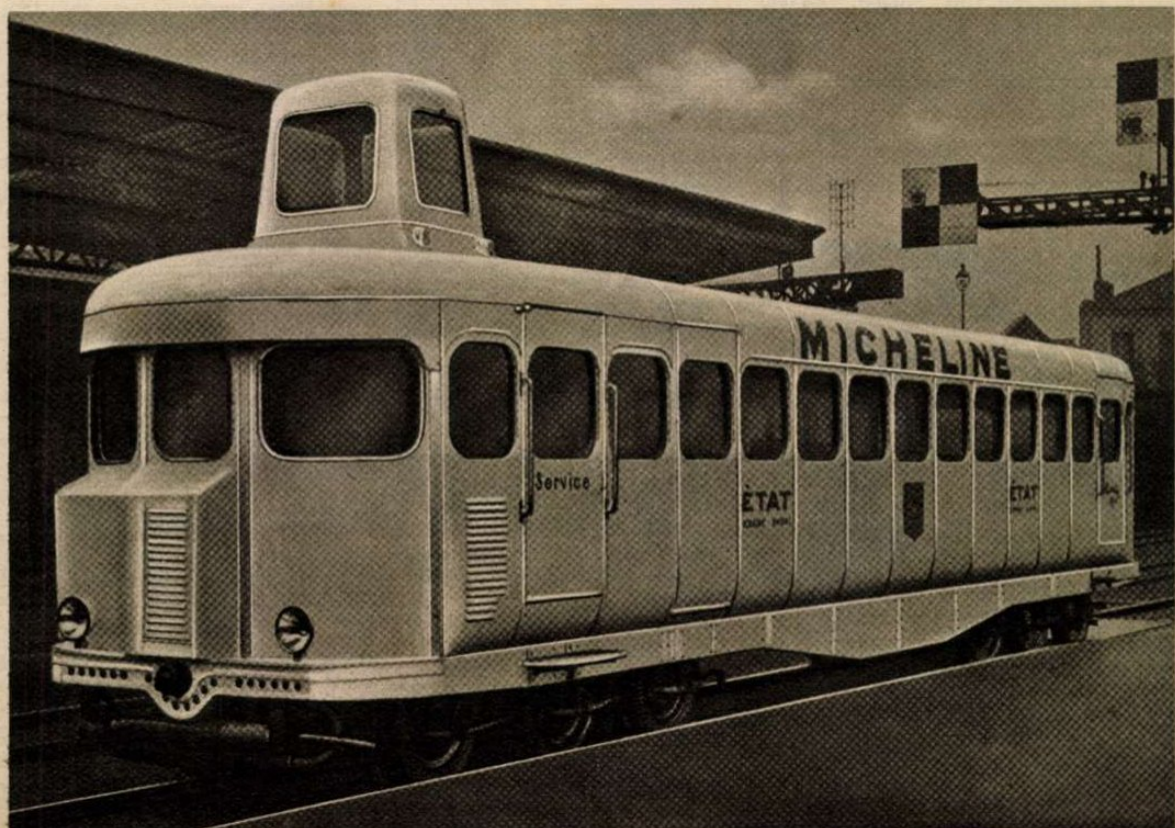

Péter jugoszláv király szeptember 6-án ünnepli tizenhetedik születésnapját.

Repülőgépmotorral hajtott ujrendszerü német siklócsónak.

Az uj német folyami siklócsónak. — Alsó kép: a Michelin-féle motoros kocsi.

Erdély mosolya

(Szür Szabó rajzaival.)

Édes napsütés, csöndes folyók halk csobogása nefelejcses partok között, piros borbolyagyümölcs ropogása sötétzöld levelek között... ilyen az erdélyi mosoly.

Szelid tréfák, vidám, sohase bántó mókák, kedves anekdóták, olyan derü, amely csak jó szivből fakad s amelynek játékos ragyogása ott villan a szemben, ott szépül az arcon... ilyen az az erdélyi mosoly.

Szedjünk össze belőle, hevenyészve, egy csokorra valót...

*

„Vivát!“

Nagy „vivát“-ozással fogadta egy székely falu kőrutjában Albrecht főherceget. A főispán megkérdezte a birót, miért nem éljeneznek? A biró azt felelte:

— Nagy fáradságba került, kérem, amig megtanulták azt, hogy „vivát“. Mert az „éljen“-t nem tudják itt kimondani egymagában, azonnal utána teszik, hogy Kossuth Lajos!

*

A kőrösfői legény.

A kőrösfői legény igy fohászkodik verekedés előtt, az ellenfelére pislantva:

— Én Uram Istenem, ne segits se neki, se nekem... csak nézd, hogy én mit csinálok!

*

Barcsay-anekdóták.

Barcsay Domokos, a „fejedelem“ a század első évtizedében a legnépszerübb emberek egyike volt. Egész sereg kedves történet kering róla, amelyeket ma is emlegetnek. A törött kinai váza, amit anyósának vett meg s megbizta a kihordó fiut, hogy átadáskor ejtse el (s amikor ez megtörtént, kiderült, hogy minden darab külön volt becsomagolva), sok vidám mosolyt ébresztett a régi békevilágban, csak ugy mint a válasza arra a kérdésre hogy: — mi a kedvenc virága?

— Az oleander. Mert télen a pincében van, nyáron meg a kocsma előtt.

Barcsay a mult század végén vendégül látta magát Első Ferenc Józsefet, bánffyhunyadi kastélyában, hetedhétországra szóló pompával. Ezzel az indokolással keveselte apósának, a kastély urának e célra kiutalt pénzösszegét:

— Nem az örmény király jön. A — magyar király.

*

Kurta felelet.

Temesvár felé vonult Bem hadserege. Mezey tüzérhadnagy hallotta, amint menetelés közben azt kérdezte az egyik honvédtől Petőfi Sándor:

— Fáradt vagy-é már, góbé?

A székely fiu kurtán felelte:

— Ha vónék, se mondanám!

*

Ábel.

Évek óta egyre nagyobb divat a „székely szó“. Nagyszerü irók: Nyirő József, Tamási Áron alakjai, Uz Bence, meg Ábel szinte már itt élnek közöttünk. Idézzük Ábel néhány ízes pompás szavát, mondását, pár kedves kérdést, feleletet, mely oly igen nagyon bevilágit a székely ember lelkivilágába.

*

„Kérdi Ábeltől a vasutas:

— Hová akarsz utazni?

— Ejnye no nézze meg, hogy maga itt van, nem jut eszembe a neve... De erre kifelé, a magyar világ irányába, egy nagyobbacska város...

— Hát van arra több is.

Éppen ez kellett nekem.

— Kezdje csak sorolni, lám!

— Hát itt van egyszer Gyergyószentmiklós, aztán Marosvásárhely, aztán Kolozsvár, aztán Nagyvárad.

— Tovább ne mondja! — állitotta meg.

— Hát mért?

— Azért, mert ezek között benne van.

— Kolozsvár? — kérdezte a sipkás.

... Akart a nyavalya éppen Kolozsvárra menni, de ráhagytam, mert annyi tapasztalatom volt már az emberek felől, hogy tudjam: engedd, hogy kitalálják a gondolatodat, mert akkor jobban szeretnek.“

*

Az öreg székely meg a fogorvos.

Az uraság kezet fogott az öreggel és igy szólt:

— Doktor Garmada vagyok.

— Nagyot nőjjön! — mondta az ember.

Erre megint nem szólott Garmada ur, hanem nagyserényen kinyitotta a táskáját, onnét elékapott valami fényes szerszámot és valósággal rákiáltott az öregre:

— Nyissa ki a száját!

— Az az enyém — mondta az ember.

— Nyissa ki, ha mondom.

— Nyissa ki maga.

Garmada ur szót fogadott és kinyitotta a száját, hogy jó példával járjon elől.

— No most adja ide a huzót! — mondta a székely.

*

Ábel és a bakter.

„... Telitöltötte a poharat, koccintott és igy biztatott:

— Na, hajtsd föl te is.

— Ha sokat iszunk, a vonatok félremennek...

Felelet helyett a bakter egy órát vett elé a nadrágzsebiből. Acélszinü óra volt, s akkora, mint egy rétes:

— Tizenhárom negyvenhárom — mondta.

— Elég olcsó volt ekkora szép óra — feleltem.

Ugy elkezdett nevetni, hogy hadonászott belé az órával a markában.

— Nem az ára volt annyi, te töktulajdonos, hanem az idő enynyi, vagyis egy óra és negyvenhárom perc.

*

„Kicsi gyermek“ mondja.

— Ugyanbiza, édes apám, van-é a ribizlinek lába.

— Már hogy vóna.

— Akkor... katicabogarat ettem.

*

Két héttel a lakodalom után:

— Édes apám, hogyan is nevezik amaz ünnepséget, amikor mesmeg ettünk, mesmeg ittunk, mesmeg ittunk, mesmeg ettünk!...

*

A havasi vadász.

Petelei István uram jegyzé föl a görgényszentimrei hires vadászatokról — amikor is valamilyen „nagytitulusu“ főherceg az öreg mackó helyett eltalálta egyik bükkfa törzsét —, a vén havasi vadász eme megjegyzését:

— Efféle fát odahaza is lőhetett volna az ur!

Bem-anekdóták.

Bem apónak, Gábor Áronnak emléke még ma is él a székely havasokban és élni fog mindaddig, amig nemere zug a sziklák fölött és kék, meg piros virág nyilik a völgyek ölében. Hires eset volt, amikor Nagyszeben ostrománál Puchner generális a kezébe került s azt tanácsolták neki — lövesse agyon, azt felelte:

— Aki bántani meri, halálfia! Hol találok még egy ilyen „szaladós“ ellenfelet? Hol találok én egy második Puchner generálist.

*

Amikor fogytán volt a puskagolyó azt mondta egy honvéd:

— Ha kifogyunk a golyóbisból, elővesszük Bem apót, van abba golyóbis, kicsi is, nagy is, anynyit lőttek bele.

*

Bánffy Dezső báró.

Bánffy Dezső báróról, Magyarország egykori miniszterelnökéről főispán korában megjegyezte egyik hive:

— Bánffy Dezső olyan gőgös ember, hogy már szinte nyájas.

*

Gróf Bethlen Domokos.

Doktor Óvári Elemér, a régi Kolozsvár város főügyésze mondta egyszer:

— Erdélyben az a szép, hogy itt mindenki uriember.

Ez a mondás jut eszünkbe, midőn az „Erdélyi mosoly“-t szedjük szines csokorba, amidőn székely legényekről, hunyadi magyarokról, régi vitéz katonákról szóló mosolygó irás után emlékünkbe jelezzük az egyik erdélyi nagyurat, Bethlen Domokost, aki fölutazott Bécsbe, fényes diszmagyarban, az 1851-ik évben, I. Miklós cárnak látogatásakor.

A hatalmas alaku, pompás külsejü férfiu föltünt a cárnak, megszólitotta:

— Milyen állást tölt be?

— Semmilyent, felség.

— De — szolgál valahol?

Bethlen azt felelte:

— Csak magamnak...!

(Kocsárdi.)

Miniatürök

Dózsa Dániel (1821—1889)

erdélyi köziró és regényiró szellemes ember és jó hazafi volt.

Jakab Elek jeles történészünk a szabadságharc után célszerünek találta az erdélyi inkvizició szemei elől szentgericei kuriájára vonulni, ahol a szántásvetésre adta magát. Ettől a mesterségétől vette az „Agricola“ álnevet, mely alatt később nem egy cukorral behintett mérges cikket irt az erdélyi lapokba a Bach-korrmány garázdálkodásai ellen. Akadt is rögtön, aki besugta a kolozsvári Woraffkának, a császári kormány együgyü és brutális tisztviselőjének mint veszedelmes embert.

Woraffka azonnal magához hivatta Dózsa Dánielt, a „Kolozsvári Közlöny“ szerkesztőjét és kellő hatással elmondott szidalmak és káromkodások közt meghagyta neki, hogy 24 óra alatt szedje össze neki *Agricola* összes veszedelmes cikkeit, annak megfejtése mellett, hogy ki és mi ez a veszedelmes Agricola?

Dózsa is tudta, hogy tulajdonképpen kivel van dolga. Még aznap beállitott őrnéltóságához Tacitus „Agricola“-jának egy példányával, azzal az alázatos megjegyzéssel, hogy ha őméltósága kegyeskedik megengedni, ezután is bátor lesz annak magyar forditását a „Kolozsvári Közlöny“ hasábjain folytatólagosan közölni.

Ebben, természetesen, őméltósága sem látott az összmonarchiára nézve semmi veszélyeset és kegyes engedélyével bocsátotta el magától Dózsát, ellenben becsületesen leszidta a hasznavehetetlen besugót.

*

Kölcsey Ferenc (1790—1838)

halhatatlan költőnk egy alkalommal Szatmár megye közgyülésén igy szólalt fel:

— Az ellenfél olyan argumentumokkal jelent meg ez ülésben, miként nekem előre is kell jelentenem, hogy képtelennek és gyengének érzem magamat azok ellenében küzdeni.

(Az argumentumok alatt a gencsi nemesség kezében lévő furkósbotokat értette.)

*

Wesselényi Miklós báró (1750—1809)

Közép-Szolnok vármegye főispáni helytartója egyike volt ama büszke főuraknak, akikhez hasonlatosak ma már nem láthatók. Elkésett lovag a középkor kellős közepéből. Büszkeségében a pénzt piszoknak nevezte, csak tisztjeinél tartotta s egyáltalán nem ismerte értékét. Furcsa történetek keringtek róla.

Egyszer szakácsa — mint ez régebben gyakran megesett bő háztartásu nagyuri udvarainknál — suttyomban pár szekér mindennemü élelmiszert rakott fel s valamelyik szomszéd faluba bizos helyre akarta szállitani. De egy cseléd ezt a hütlenséget besugta a bárónak. Természetes, hogy a szekereket visszaterítették. A szakács reszketve állott Wesselényi előtt. A báró a holmikat szó nélkül rakatta le a szekérről, de midőn néhány font kávéra akadtak, megtörte a hallgatást:

— Ez nem parasztnak való — kiáltotta haraggal —, ez ittmarad, a többit elviheted.

S a kávén kivül minden elorzott élelmiszert szakácsának ajándékozott.

*

Veszprémi Pál (XIX. század)

erdélyi nagyprépost, annyira szenvedett a köszvényben, hogy reggel cseléd emelte ki az ágyából, tette karosszékbe. Élete már husz év óta inkább volt kin, mint élet —, mégis utolsó pillanatáig megtartotta enyelgő, vig kedélyét.

Egyszer sétakocsizásra ment Kováts Miklós erdélyi püspökkel; a városon kivül a lovak megijedtek s a hintót bedöntötték egy árokba s a testes, nehéz püspök egész terhével a beteg prépostra esett, a hintó ablaküvegei összetörtek és mindketten csekély sérülést szenvedtek. Mindazonáltal ez volt első szava:

— Most majdnem két nagy állás került üresedésbe.

Halála előtt egy-két órával azt suttogták a körülötte levők, hogy a helybeli postamester éppen most halt meg. Meghallja ezt a haldokló, de még eszméleténél levő nagyprépost s igy nyilatkozik:

— Uraim, hát nem vagyok én nagyur? Még a másvilágra is postával utazom.

Valóban, alig élt e szavak után két órát.

*

Báró Szepessy Ignác (1780—1838)

erdélyi püspök, midőn egy alkalommal főpapi látogatását tette egyházmegyéjében, az egyik falu végénél megállapodott, hogy a lovak egy kicsit pihenjenek. Csakhamar körülveszi hintóját egy csomó cigánypurdé, egyik rongyosabb a másiknál, összegörnyedve lépdel a vén dádé is s térdre ereszkedve alamizsnáért könyörög az éhező purdék számára. A püspök kihajol a hintóból és alamizsnát nyujtva azt kérdi a dádétól:

— Kié ezek a gyermekek?

— Ázs enyimek, csókolom a kezsit lábát, nágyságos méltóság.

A püspök most kissé hátrább észrevett egy teljesen meztelen purdét, kinek csupán egy madzag volt a nyakára kötve. Rögtön megkérdezte:

— És ez amott kié?

— Ázs egy seginy árva, de én ruházom.

A püspök mégegyszer a zsebébe nyult s kivevén egy forintot, azzal a megjegyzéssel adta át az öreg cigánynak, hogy ezután igyekezzék azt is jobban ruházni.

A szerkesztésért BÓNYI ADORJÁN, a kiadásért Dr. KOVÁCS DEZSŐ felelős. (Megjelenik hetenként. Egyes példány ára 20 fillér, előfizetés külön postai kézbesitéssel egy hóra 88 fill., negyedévre 2.64 pengő.) Pesti Hirlap R. T. kiadása, Légrády Testvérek R. T. nyomása, Budapest, V. ker., Vilmos császár-ut 78. Nyomdaigazgató: KERTÉSZ ÁRPÁD. 1940 szept. 8.